

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2020/21:MJU14

Kemikaliepolitik

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om kemikaliepolitik från allmänna motionstiden 2020/21. Motionsförslagen handlar bl.a. om kemikaliearbetets mål och metodik, åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter samt utfasning och användning av växtskyddsmedel. Utskottet hänvisar framför allt till redan vidtagna åtgärder och pågående utredningsarbete.

I ärendet finns 23 reservationer (M, SD, C, KD, L) och fem särskilda yttranden (M, SD, KD, L).

Behandlade förslag

Ett fyrtiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Kemikaliepolitikens utgångspunkter	8
Farliga ämnen.....	18
Växtskyddsmedel	37
Övriga kemikaliepolitiska frågor.....	49
Motioner som bereds förenklat.....	59
Reservationer	60
1. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (M)	60
2. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (SD).....	61
3. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (C)	61
4. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (L)	62
5. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (M).....	63
6. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (SD)	64
7. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (C).....	64
8. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (L).....	65
9. Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, punkt 3 (M)	66
10. Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, punkt 3 (SD).....	66
11. Identifiering och klassificering av ämnen, punkt 4 (M).....	67
12. Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnen, punkt 5 (M)	68
13. Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnen, punkt 5 (KD)	69
14. Förbud mot bisfenoler som grupp, punkt 6 (KD)	69
15. Produktspecifika åtgärder, punkt 7 (M).....	70
16. Produktspecifika åtgärder, punkt 7 (C).....	71
17. Utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (L)	71
18. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 9 (M, KD).....	72
19. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 9 (SD)	73
20. Godkännandeförfarandet för glyfosat, punkt 10 (M, SD).....	74
21. Regleringen av nanomaterial, punkt 11 (KD).....	74
22. ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier, punkt 12 (C).....	75
23. Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier, punkt 13 (M, SD).....	76
Särskilda yttranden	77
1. Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, punkt 3 (L).....	77
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (M).....	77
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (SD)	77

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (KD).....	78
5. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (L).....	78
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	79
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	79
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	84

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Utgångspunkter

1. **Kemikaliearbetets mål och metodik**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 48 och 51,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 1, 17 och 24.

Reservation 1 (M)

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (L)

2. **Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 49,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 5 (M)

Reservation 6 (SD)

Reservation 7 (C)

Reservation 8 (L)

Farliga ämnen

3. **Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:659 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 5,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 22 och 23.

Reservation 9 (M)

Reservation 10 (SD)

4. **Identifiering och klassificering av ämnen**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 8.

Reservation 11 (M)

5. Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnena

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 19 och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 12 (M)

Reservation 13 (KD)

6. Förbud mot bisfenoler som grupp

Riksdagen avslår motion

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 18.

Reservation 14 (KD)

7. Produktspecifika åtgärder

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 50 och

2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 55.2.

Reservation 15 (M)

Reservation 16 (C)

Växtskyddsmedel

8. Utfasning av växtskyddsmedel

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 20 och

2020/21:3236 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 5.

Reservation 17 (L)

9. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 11,

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 19 och

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 28.

Reservation 18 (M, KD)

Reservation 19 (SD)

10. Godkännandeförfarandet för glyfosat

Riksdagen avslår motion

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 29.

Reservation 20 (M, SD)

Övriga kemikaliepolitiska frågor

11. Regleringen av nanomaterial

Riksdagen avslår motion

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 17.

Reservation 21 (KD)

12. ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier

Riksdagen avslår motion

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 18.

*Reservation 22 (C)***13. Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier**

Riksdagen avslår motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 13.

*Reservation 23 (M, SD)**Förenklad beredning***14. Motioner som bereds förenklad**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 6 april 2021

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Jessica Rosencrantz

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jessica Rosencrantz (M), Maria Gardfjell (MP), Hanna Westerén (S), Isak From (S), John Widegren (M), Runar Filper (SD), Magnus Manhammar (S), Kristina Yngwe (C), Elin Segerlind (V), Betty Malmberg (M), Martin Kinnunen (SD), Malin Larsson (S), Marlene Burwick (S), Nina Lundström (L), Staffan Eklöf (SD), Ulrika Heie (C) och Kjell-Arne Ottosson (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ett fyrtiotal motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 som handlar om bl.a. kemikaliearbetets utgångspunkter, åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter samt utfasning och reglering av växtskyddsmedel. Ett antal yrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden och behandlas därför i förenklad ordning.

Motionsförslagen finns i bilaga 1. Motionsyrkanden som behandlas i förenklad ordning redovisas i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Kemikaliepolitikens utgångspunkter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om hur kemikaliearbetets mål och metodik ska formuleras samt hur det EU-gemensamma och internationella kemikaliearbetet ska bedrivas.

Jämför reservation 1 (M), 2 (SD), 3 (C), 4 (L), 5 (M), 6 (SD), 7 (C) och 8 (L).

Motionerna

Kemikaliearbetets mål och metodik

I ett antal motioner framförs förslag och synpunkter på kemikaliearbetets mål och metodik. Enligt kommittémotion 2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 1 ska regeringen säkerställa att kemikaliepolitiken bygger på relevanta och uppdaterade vetenskapliga fakta samt utgår från risk- och konsekvensanalyser. Vidare i yrkande 17 i samma motion anför motionärerna att regeringen ska fortsätta det arbete som Moderaterna inledde för att främja en giftfri miljö. För motionärerna är giftfria miljöer för barn och unga, t.ex. förskolor och skolor, särskilt prioriterat. I samma motion yrkande 24 framhålls vikten av att arbetet med att fasa ut kemikalier och mikroplaster präglas av ett systemperspektiv och total miljöpåverkan och följs av konsekvensanalyser.

Enligt kommittémotion 2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 1 måste arbetet med att reglera kemikaliers användning präglas av evidensbaserad forskning, rimliga överväganden mellan för- och nackdelar och stora säkerhetsmarginaler vad gäller människors hälsa. I samma motion yrkande 2 framför motionärerna att produkter riktade till barn bör bedömas synnerligen försiktigt. Motionärerna anför därutöver i samma motion yrkande 3 att lagstiftning om kemikalier bör präglas av vetenskap, innovationer och ständigt förbättrad kunskap om kemikaliernas effekt.

Vidare enligt kommittémotion 2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 48 ska regeringen stärka arbetet för en giftfri vardag. I samma motion yrkande 51 framför motionärerna dessutom att regeringen ska främja fler helhetsbedömningar och ett riskbaserat synsätt för att undvika målkonflikter mellan bl.a. kemikalieinnehåll, klimatnytta och cirkularitet.

Enligt kommittémotion 2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del ska kemikalielagstiftningen utgå från försiktighetsprincipen och särskild hänsyn ska tas till barns och ungas känslighet.

Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå

I ett antal motionsyrkanden framhålls vikten av ett effektivt kemikaliearbete internationellt och inom EU. I kommittémotion 2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 4 framhålls fördelar med att i stor utsträckning hantera kemikalier på EU-nivå så att enskilda länder inte snedvrider konkurrensen genom avvikande lagstiftning.

I kommittémotion 2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5 föreslås att regeringen ska vara pådrivande i det internationella samarbetet för att minska exponeringen för farliga kemikalier i produktionsprocesser. Motionärerna anser att Sverige måste fortsätta att samarbeta internationellt i kemikaliefrågor för att minska mängden bevisat farliga ämnen som vi exponeras för och som kommer ut i naturen.

Enligt kommittémotion 2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 49 ska det internationella kemikaliearbetet utökas. För att skydda konsumenter bör ett skärpt internationellt kemikaliearbete prioriteras, vilket bl.a. ska inkludera ökad information om farliga ämnen i leverantörskedjor. Det bilaterala samarbetet med strategiska länder som Sverige har en stor varuimport från bör också prioriteras.

Vidare enligt kommittémotion 2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del behövs det ett globalt samarbete inom FN för att få bort användningen av de farligaste kemikalierna.

Tidigare behandling och kompletterande information

Kemikaliearbetets mål och metodik

Riksdagen har beslutat om följande lydelse av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö: Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377).

Regeringen har beslutat om följande precisering av målet Giftfri miljö (beslutet återges i Ds 2012:23):

- Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar är inte skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.
- Användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört.
- Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga.
- Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa och miljön.

- Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöfarliga egenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning av hälsa eller miljö.
- Information om hälso- och miljöfarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

Regeringen har genom åren beslutat om ett antal etappmål för att minska riskerna med farliga ämnen. Tre etappmål har mållåret 2020 och handlar om information om farliga ämnen i varor, utveckling och tillämpning av EU:s kemikaliereregler respektive ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt. I januari 2021 beslutade regeringen om fem nya etappmål för en giftfri miljö och giftfri cirkulär ekonomi. Etappmålen avser läkemedel i miljön, växtskyddsmedel, biocidprodukter, dioxiner och främjande av en hållbar dagvattenhantering.

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö bedöms vara ett av de miljökvalitetsmål som är svårare att uppnå. I budgetpropositionen för 2021 redovisar regeringen att inget av de etappmål för giftfri miljö som har mållåret 2020 har nåtts (prop. 2020/21:1 utg.omr. 20). Regeringen konstaterar att den ökade konsumtionen och kemikalie- och varuproduktionen bidrar till en ökad diffus spridning av farliga ämnen, såväl regionalt som globalt. Trots insatser kommer de långlivade ämnen som spridits i miljön att finnas kvar under lång tid och tillsammans med luftföroreningar, buller, miljöföroreningar och kemikalier kommer de att fortsätta att påverka människors hälsa negativt. Regeringen bedömer att inte heller omställningen till en mer cirkulär ekonomi sker i en gynnsam takt.

Kemikalieinspektionen hade mellan 2010 och 2020 i uppdrag att ta fram och genomföra en handlingsplan för en giftfri vardag. Målet var att minska de kemiska riskerna i vardagen med särskilt fokus på barn och unga och de miljöer de vistas i. I december 2020 lämnade Kemikalieinspektionen sin slutredovisning till regeringen (rapport 4/2020). Myndigheten bedömer att uppdraget har gett goda resultat och inneburit möjligheter för myndigheten att bygga upp kompetens, etablera nya samarbeten och genomföra insatser nationellt, i EU och internationellt.

I Kemikalieinspektionens regleringsbrev för 2021 lämnar regeringen ett uppdrag till myndigheten att under 2021–2022 stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi både nationellt, inom EU och globalt genom särskilda insatser så att produkter och varor är giftfria från början. Myndigheten ska särskilt fokusera på följande:

- insatser för utfasning av särskilt farliga ämnen genom nya initiativ inom EU och globalt med fokus på kemikalier som har en stor spridning i samhället och miljön
- insatser för att minska riskerna med andra farliga ämnen särskilt inom EU och internationellt
- insatser för att främja att varor och material ska vara giftfria redan från början, dvs. redan i design- och produktionsledet

- utvecklad tillsyn för att kunna hantera de utmaningar som finns framför allt kopplat till e-handel och vad gäller gränsdragningen mellan avfalls- och kemikalielagstiftningen
- stärkt information och vägledning om användningen av återvunnen råvara särskilt när det gäller att minska risker med farliga ämnen och fasa ut särskilt farliga ämnen i olika sammanhang och i olika materialslag för att bidra till en giftfri cirkulär ekonomi. I denna del ska Kemikalieinspektionen samarbeta med Naturvårdsverket.

I januari 2019 träffades det s.k. januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna. I fråga om giftfria och cirkulära kretslopp följer det av avtalet att utvecklingen av en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi ska stärkas och att det bl.a. ska göras en bred översyn av regelverken för återvinning och hantering av avfall och restprodukter för att främja innovation och företagande i den cirkulära ekonomin.

I juli 2020 beslutade regeringen om en strategi för omställningen i Sverige till en cirkulär ekonomi. I strategin slår regeringen fast sin övergripande vision för en effektiv resursanvändning i giftfria cirkulära flöden som ersätter jungfruliga material. Åtgärder och insatser för att genomföra visionen är nödvändiga för att nå miljö- och klimatmålen och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Regeringen framhåller att EU-gemensamma regler är viktiga för att gå mot en cirkulär ekonomi med giftfria och resurseffektiva kretslopp på EU:s inre marknad. Regeringen anför också att Sverige är drivande för att åstadkomma en global överenskommelse om plast som ska minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Ambitionen är att kunna staka ut tydliga och långsiktiga spelregler så att inriktningen är klar för det arbete som behöver göras för att ställa om till cirkulär produktion och konsumtion och cirkulära affärsmodeller samt giftfria och cirkulära materialkretslopp. I strategin pekas fyra fokusområden ut där åtgärder är av särskild vikt, bl.a. giftfria och cirkulära kretslopp.

I januari 2021 presenterade regeringen en handlingsplan för omställningen av Sverige till en cirkulär ekonomi. I handlingsplanen presenteras aktuella styrmedel och åtgärder som regeringen har beslutat om eller har för avsikt att besluta om. Det finns också åtgärder som beskriver centrala pågående processer inom EU eller globalt där Sverige driver, eller avser att driva, vissa frågor som är särskilt relevanta i omställningen till en cirkulär ekonomi. Regeringen konstaterar redan i strategin att det framöver kan behöva tas fram ytterligare handlingsplaner för att genomföra strategin för cirkulär ekonomi. Uppföljningen av strategin och handlingsplanen kommer att redovisas i budgetpropositionen i likhet med uppföljningen av de nationella miljömålen eftersom strategin är ett verktyg för att nå flera av de mål som riksdagen har beslutat om.

Kemikalielagstiftningens syfte är att förebygga skador på människors hälsa och miljön och lagstiftningen bygger på ett antal principer. En grundläggande

princip i den EU-gemensamma lagstiftningen, framför allt Reachförordningen, dvs. förordning (EG) nr 1907/2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach) m.m., är att det är de företag som släpper ut produkter på marknaden som har det huvudsakliga ansvaret för att se till att människors hälsa och miljön inte skadas.

I fråga om den nationella lagstiftningen finns det i 2 kap. miljöbalken allmänna hänsynsregler och regler om försiktighetsmått som verksamhetsutövare ska följa för att undvika skador på människors hälsa eller miljön, däribland att verksamhetsutövaren ska ha den kunskap som behövs för att skydda människors hälsa och miljön mot skador eller besvär. Även försiktighetsprincipen, substitutionsprincipen och principen om att förorenaren betalar kommer till uttryck i miljöbalkens hänsynsregler.

Utskottet har vid upprepade tillfällen framhållit att unga och barn är en särskilt skyddsvärd grupp som ska värnas i kemikaliearbetet och att detta arbete ska utvecklas med hänsyn till olika principer, bl.a. substitutionsprincipen och principen om att förorenaren betalar. I betänkande 2018/19:MJU7 Kemikaliepolitik framhöll utskottet följande:

När det gäller regleringar av kemikaliers användning och lagstiftning om kemikalier vill utskottet betona vikten av en säker användning av kemikalier både för människor och för miljön. I detta sammanhang är det framför allt viktigt med skydd för barn och unga eftersom de är extra känsliga för kemikalier. Kemikalieinspektionen prioriterar skyddet av barn och unga i sitt arbete. Även handlingsplanen för en giftfri vardag fokuserar på barn och unga. Utskottet noterar att Reach utökas kontinuerligt genom att nya särskilt farliga ämnen identifieras och listas.

Inom Reach är det företagen som måste hantera och identifiera de risker som är kopplade till ämnet de tillverkar eller importerar. Även miljöbalken innehåller bestämmelser som säger att det är den som tillverkar eller importerar en kemisk produkt som är skyldig att se till att det finns en tillfredsställande utredning för bedömning av hälso- eller miljöskador av en produkt. Varor som innehåller eller har behandlats med kemiska produkter ska ersättas med mindre farliga produkter när det är möjligt.

I oktober 2020 antogs kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi för hållbarhet – På väg mot en giftfri miljö (COM(2020) 667), nedan kemikaliestrategin. I fråga om betydelsen av adekvata kunskaper och forskningsrön om kemikalier framhåller kommissionen följande:

En sund hantering av kemikalier i Europa är beroende av EU:s och dess medlemsstaters förmåga att fatta sina beslut på grundval av gedigen och relevant och aktuell kunskap. EU har under flera årtionden utvecklat kunskap i världsklass om kemikaliers egenskaper och risker, bland annat tack vare det arbete som utförts av dess vetenskapliga organ, och denna kunskapsbas har i stor utsträckning använts även i andra delar av världen. Myndigheterna behöver dock mycket kunskap om de inneboende egenskaperna hos en stor majoritet av kemikalierna, inklusive polymerer och kemikalier som inte tillverkas i stora volymer. Likaså är kunskaperna om användning och exponering fragmenterade, särskilt eftersom de är beroende av att industrin tillhandahåller korrekt information. Det stora antalet kemikalier på marknaden utgör en enorm kunskapsutmaning, och

den förväntade framtida ökningen av kemisk produktion och användning riskerar att ytterligare öka det ”okända området för kemiska risker”.

Betydande ansträngningar har gjorts för att förbättra den vetenskapliga förståelsen av kemikaliers effekter på hälsa och miljö. Övervakning av förekomsten av kemikalier i människor och ekosystem är avgörande för att förbättra förståelsen av deras effekter och bör främjas ytterligare, bl.a. för att förstå kopplingarna mellan kemikalier och kön. I partnerskap med medlemsstaterna kommer kommissionen att fortsätta att främja forskning samt biologisk exponeringsmätning och övervakning för att förstå och förebygga kemikalierelaterade risker och driva på innovation inom kemisk riskbedömning och regulatorisk vetenskap genom sitt framtida ramprogram för forskning och innovation.

I sin granskning av kemikaliestrategin (utl. 2020/21:MJU12) uttryckte utskottet stöd för de åtgärder som kommissionen aviserar för att öka kunskapen om kemikalier och deras påverkan på människor och miljön. Utskottet välkomnade att strategin innefattar åtgärder för att tillgodose stöd till innovation och forskning om säkrare och mer hållbara kemikalier och material. Enligt utskottet kan teknikutveckling och innovation möjliggöra att viktiga steg tas för att nå inte bara cirkulära lösningar utan även stärkt konkurrenskraft. Utskottet noterade särskilt kemikaliestrategins mål om att främja tvärvetenskaplig forskning och digitala innovationer för avancerade verktyg, metoder och modeller samt kapacitet till dataanalys.

Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå

Utgångspunkterna för åtgärdsarbetet med att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö identifierades i proposition 2013/14:39 På väg mot en giftfri vardag. Regeringen konstaterade då att Sverige huvudsakligen behöver verka inom EU för att ytterligare utveckla lagstiftningen inom området. Reglerna för såväl kemiska produkter som varor har i allmänhet artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) som rättslig grund. Detta innebär att kraven är harmoniserade och att enskilda medlemsstater i princip inte får tillämpa vare sig strängare eller lindrigare krav. Regeringen konstaterar vidare att även när det gäller det internationella kemikaliearbetet är det EU-gemensamma arbetet avgörande eftersom Sverige oftast agerar som en del av EU vid förhandlingar om internationella överenskommelser. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 20) upprepar regeringen denna bedömning: Giftfria och resurseffektiva kretslopp är en förutsättning för en cirkulär ekonomi och för att minska kemikaliers negativa påverkan på människors hälsa. Åtgärder på europeisk och internationell nivå är av avgörande betydelse för detta arbete.

I fråga om åtgärder på internationell nivå har ett antal mål beslutats och överenskommelser slutits under de senaste två decennierna för att på olika sätt åstadkomma en säkrare hantering av kemikalier. För att underlätta den globala handeln med kemikalier samtidigt som en hög skydds nivå för människor och miljö upprätthålls beslutade FN vid konferensen om miljö och utveckling i Rio

de Janeiro 1992 att ta fram ett globalt harmoniserat system (GHS) för klassificering och märkning av kemikalier. GHS antogs formellt av FN:s ekonomiska och sociala råd (Ecosoc) sommaren 2003 tillsammans med en rekommendation till världens länder om att införa GHS i de nationella regelverken. På toppmötet i Johannesburg hösten 2002 uppmanades alla länder att införa GHS före 2008. Klassificering och märkning utgör en viktig grund för riskhantering i en mängd EU-rättsakter på området.

Vid FN:s konferens om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 antogs det globala målet för kemikalier som anger att man senast 2020 ska ha uppnått en säker hantering av kemikalier under hela deras livscykel. Det innebär att kemikalier ska produceras och användas på ett sätt som minimerar deras negativa konsekvenser för miljön och människors hälsa.

År 2006 antogs det inom ramen för FN:s första internationella konferens om kemikalieförvaltning en strategi för internationell kemikaliehantering (Strategic Approach to International Chemicals Management, SAICM), vilken stakar ut det internationella kemikaliearbetet fram t.o.m. 2020 med syfte att nå det globala kemikaliemålet. Strategin är en politisk överenskommelse utan bindande regler. Fokus är inte på enskilda ämnen utan på riskhantering av kemikalieanvändning i hela livscykeln. Strategin har alltså en betydligt bredare omfattning än de enskilda kemikaliekonventionerna inom FN-systemet, dvs. Rotterdamkonventionen, Stockholmskonventionen, Minamatakonventionen och Baselkonventionen. Sedan 2017 har det pågått diskussioner om hur det internationella strategiska arbetet ska fortskrida efter 2020. Arbetet är försenat till följd av coronapandemin och planeras att återupptas i Bonn i juli 2021.

Regeringen verkar för ett ambitiöst globalt ramverk om kemikalier och avfall efter 2020. I juli 2018 lanserade regeringen en internationell allians i fråga om kemikalier och avfall bestående av ett tjugotal länder, flera FN-organ och myndigheter, den s.k. högnivåalliansen. Högnivåalliansen, vars ordförandeländer är Sverige och Uruguay, driver på för att den förhandlingsprocess som pågår under SAICM ska leda till att världens länder fattar beslut om ett nytt globalt ramverk för hantering av kemikalier. Målet med alliansen är att i likhet med Parisavtalet nå ett globalt avtal om kemikalier och avfall. Under 2019 hölls flera möten på politisk nivå med näringslivets aktörer, där alliansen enades om vad som behövs för en hållbar hantering av kemikalier och avfall.

I fråga om åtgärder på EU-nivå framhåller Kemikalieinspektionen i slutredovisningen av uppdraget om en handlingsplan för en giftfri miljö (rapport 4/2020) att Sverige är drivande i utvecklingen av lagstiftning och policyer inom EU. På kemikalieområdet är utrymmet för nationella regleringar litet, och myndighetens bedömning är att det är mest effektivt att verka inom EU för att nå ett ökat skydd för människor och miljö. Kemikalieinspektionen redovisar att Sverige under de senaste åren, på Kemikalieinspektionens initiativ, har varit drivande när det gäller att lämna förslag till åtgärder mot hälso- och miljöfarliga ämnen. Myndigheten redovisar att den hade en fortsatt

jämn och hög produktion av förslag till reglering av ämnen i EU under 2018–2020. Några frågor som regeringen och myndigheten fokuserat på är gruppvis bedömning av ämnen, förbud mot poly- och perfluorerade alkylsubstanser (PFAS), förbättring av gränsytona mellan de olika regelverken för kemikalier, produkter och avfall samt framtagandet av en EU-gemensam strategi för en giftfri miljö.

Sedan 2015 verkar Sverige tillsammans med åtta andra EU-länder samt Norge för att skärpa EU:s kemikalielagstiftning. Gruppen av länder, Reach upgruppen, har lyft frågor om bl.a. bättre kontroll av särskilt farliga ämnen, hårdare regler för att registrera ämnen under Reachförordningen och riskerna med ämnen i varor och produkter som importeras till EU, hormonstörande ämnen samt nanomaterial. Gruppen har därutöver vid upprepade tillfällen uppmanat kommissionen att ta fram en EU-gemensam kemikaliestrategi i enlighet med vad som beslutades i det sjunde miljöhandlingsprogrammet¹.

I kommissionens kemikaliestrategi presenteras den långsiktiga ambitionen och målsättningarna för de kommande årens EU-gemensamma kemikaliepolitik. Strategins övergripande mål är en giftfri miljö där kemikalier produceras och används på ett sätt som maximerar deras bidrag till samhället samtidigt som man undviker skador på vår planet och på nuvarande och kommande generationer. Strategin ska även bidra till att stärka EU:s kemikalieindustris ställning som en globalt konkurrenskraftig aktör inom produktion och användning av säkra och hållbara kemikalier. Strategins syfte är därmed att sammanjämka det samhällseliga värdet av kemikalier med människors hälsa och planetens gränser. Strategin syftar också till att hörsamma EU-medborgarnas önskan² om en hög skyddsnivå mot farliga kemikalier.

I strategin aviserar kommissionen ett sextiotial åtgärder över fem tematiska områden, bl.a. innovation av säkra och hållbara kemikalier, starkare EU-lagstiftning och åtgärder på global nivå. Kommissionen framhåller att det finns ett akut behov av att intensifiera genomförandet och efterlevnaden av kemikalielagstiftningen för att säkerställa efterlevnad vid produktion och utsläppande på marknaden av kemikalier samt för utsläpp och bortskaffande av kemikalier. Kommissionen avser att i det kommande åtgärdsarbetet inrikta sig på kända områden med hög risk för bristande efterlevnad, särskilt importerade varor och varor som köps via e-handeln.

Enligt Kemikaliemyndigheten är kemikaliestrategins ambition och innehåll en stor framgång för myndighetens påverkansarbete och ett mycket viktigt resultat som öppnar för fortsatt genomförande av handlingsplanens bärande delar inom EU (rapport 4/2020).

I utskottets granskning av kommissionens meddelande om en kemikaliestrategi för hållbarhet (utl. 2020/21:MJU12) framhöll utskottet bl.a. följande:

¹ Europaparlamentets och rådets beslut nr 1386/2013/EU av den 20 november 2013 om ett allmänt miljöhandlingsprogram för unionen till 2020 – Att leva gott inom planetens gränser.
² Eurostat, Europabarometer 501, december 2019. Av opinionsundersökningen framgår att 84 procent av de tillfrågade i dåvarande EU-28 oroar sig för hur kemikalier i vardagsprodukter påverkar deras hälsa och 90 procent oroar sig för hur de påverkar miljön.

Målbilden för Sveriges kemikaliearbete är en giftfri miljö där ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. I arbetet för att nå detta mål är ett effektivt och ändamålsenligt EU-gemensamt regelverk av avgörande betydelse.

— — —

Om EU ska ha en chans att uppnå en giftfri och hållbar miljö måste kemikaliearbetet integreras i samtliga relevanta lagstiftningsområden. Målbilden om en giftfri miljö kan således inte vara ett eget spår inom kemikaliestrategin utan måste även ha en plats i flera av kommissionens övriga strategiska satsningar. Utskottet ser positivt på att kemikaliestrategin har en tydlig koppling till de tidigare antagna strategierna för dels biologisk mångfald, dels från jord till bord och att den bidrar till att EU:s handlingsplan mot cancer blir framgångsrik.

Utskottet vill inte desto mindre framhålla att strategins övergripande mål även behöver integreras i ett antal ytterligare strategiska satsningar, inte minst när det kommer till läkemedelsfrågor.

I fråga om åtgärder globalt anförde utskottet bl.a. följande:

Vikten av att så snart som möjligt få på plats en förnyad global agenda för kemikalier och avfall kan inte nog understrykas. EU måste verka kraftfullt på den internationella arenan för att ett sådant avtal blir verklighet, och utskottet förutsätter att frågan tillskrivs högsta prioritet i kommissionens ”gröna given-diplomati”.

Enligt utskottet bör den förnyade globala agendan innehålla en mekanism för att identifiera och adressera ämnen och grupper av ämnen som är av internationellt intresse, säkerställa att information om farliga kemikalier i produkter finns tillgänglig i hela försörjningskedjan, stödja antagandet av krav på att generera data om kemiska egenskaper i länder med kemisk produktion, föreskriva att alla länder ska anta rättsliga krav för att implementera GHS senast 2030 samt sträva efter en hållbar och effektiv användning och hantering av material och resurser för att minska mängden avfall och dess farlighet. Därtill bör ett mål inom ramen för det globala arbetet vara att se till så att det tas fram information om innehåll av kemikalier i de produkter som släpps ut på marknaden.

Som redovisas ovan har Kemikalieinspektionen i uppdrag att under 2021–2022 stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi både nationellt, inom EU och globalt genom särskilda insatser så att produkter och varor är giftfria från början. Myndigheten ska bl.a. fokusera på insatser för utfasning av särskilt farliga ämnen genom nya initiativ inom EU och globalt med fokus på kemikalier som har en stor spridning i samhället och miljön samt insatser för att minska riskerna med andra farliga ämnen särskilt inom EU och internationellt.

Som också redovisas ovan beslutade regeringen i juli 2020 om en strategi för cirkulär ekonomi som slår fast regeringens övergripande vision för en effektiv resursanvändning i giftfria cirkulära flöden som ersätter jungfruliga material. Åtgärder och insatser för att genomföra visionen är nödvändiga för att nå miljö- och klimatmålen och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Ambitionen är att kunna staka ut tydliga och långsiktiga spelregler så att inriktningen är klar för det arbete som behöver göras för att ställa om till cirkulär produktion och konsumtion och cirkulära affärsmodeller

samt giftfria och cirkulära materialkretslopp. I strategin pekas fyra fokusområden ut där åtgärder är av särskild vikt, bl.a. giftfria och cirkulära kretslopp.

I januari 2021 presenterade regeringen en handlingsplan för omställningen av Sverige till en cirkulär ekonomi. I handlingsplanen presenteras styrmedel och åtgärder som regeringen har beslutat om eller har för avsikt att besluta om. Det finns också åtgärder som beskriver centrala pågående processer inom EU eller globalt där Sverige driver, eller avser att driva, frågor som är särskilt relevanta i omställningen till en cirkulär ekonomi. En betydande andel av de åtgärder som aviseras tar sikte på såväl det internationella som det EU-gemensamma kemikaliearbetet.

Utskottets ställningstagande

Kemikaliearbetets mål och metodik

Utskottet kan konstatera att det nu liksom tidigare är råder bred enighet i riksdagen om kemikaliearbetets mål och metodik. En säker användning av kemikalier är av yttersta vikt och det är grundläggande att regleringen av kemikalier grundar sig på försiktighetsprincipen och på gedigna vetenskapliga fakta. Till följd av denna politiska samsyn har Sveriges linje i såväl den nationella som den EU-gemensamma och internationella kemikaliepolitiken under lång tid varit tydlig och konsekvent.

Utskottet bedömer att de åtgärder som föreslås i motionerna 2020/21:734 (SD) yrkandena 1–3, 2020/21:2918 (C) yrkandena 48 och 51, 2020/21:3238 (L) yrkande 1 i denna del och 2020/21:3348 (M) yrkandena 1, 17 och 24 i allt väsentligt är att betrakta som tillgodosedda. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå

Det är en självklar utgångspunkt att kemikaliearbetet måste bedrivas i internationella och EU-gemensamma forum för att uppnå sina syften. Utskottet bedömer att de åtgärder som såväl nuvarande som tidigare regering vidtagit går väl i linje med detta konstaterande. Som exempel vill utskottet lyfta fram att Sverige är initiativtagare till Högnivåalliansen som verkar för att nå ett globalt avtal om kemikalier och avfall. Utskottet vill även lyfta fram att Sverige hör till de medlemsstater som lämnar flest förslag på åtgärder för ämnen inom Reachförordningen samt att regeringen stöttar kommissionen i att ämnen som förbjudits inom EU även ska förbjudas globalt genom Stockholmskonventionen. Utskottet förutsätter att Sverige kommer att fortsätta detta arbete och att regeringen kontinuerligt verkar för en högre ambitionsnivå på kemikalieområdet inom EU och internationella forum.

Mot bakgrund av vad som nu anförts bedömer utskottet att de åtgärder som efterfrågas i motionerna 2020/21:734 (SD) yrkande 4, 2020/21:2918 (C)

yrkande 49, 2020/21:3238 (L) yrkande 1 i denna del och 2020/21:3348 (M) yrkande 5 är att betrakta som tillgodosedda. Motionsyrkandena avstyrks.

Farliga ämnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, om hur ämnen ska identifieras och klassificeras, om hur PFAS-ämnen ska fasas ut, om förbud mot bisfenoler som grupp samt om specifika åtgärder för varugrupperna textilier och byggmaterial.

Jämför reservation 9 (M), 10 (SD), 11 (M), 12 (M), 13 (KD), 14 (KD), 15 (M) och 16 (C) samt särskilt yttrande 1 (L).

Motionerna

Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter

Enligt kommittémotion 2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 22 måste regeringen driva på inom EU för att öka takten i arbetet med att begränsa och fasa ut användningen av särskilt farliga ämnen såsom hormonstörande ämnen och bromerade flamskyddsmedel. Motionärerna föreslår att regeringen ska vara pådrivande i att fler farliga ämnen hamnar på Reachförordningens kandidatlista över farliga ämnen. I samma motion yrkande 23 föreslås att regeringen tillsätter en utredning om hur man tar fram en långsiktig strategi för att stärka tillsynen av varor och produkter som importeras från tredjeländer. Motionärerna påpekar att problemet med produkter som inte lever upp till lagstiftningens krav tycks vara störst bland just produkter som har importerats från tredjeländer.

I kommittémotion 2020/21:659 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2 föreslås att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till en ny strategi om hur man ska arbeta mot potentiellt skadliga kemikalier. Motionärerna tillägger att en sådan strategi skulle ersätta kemikalieskatten på elektronikprodukter som enligt dem främst inneburit en ökad administrativ börda.

Enligt kommittémotion 2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 5 ska regeringen tillsätta en utredning för att tidigare upptäcka farliga ämnen i produkter och förhindra att de kommer ut på den svenska marknaden. Motionärerna konstaterar att långt ifrån alla produkter lever upp till ställda krav. En utredning skulle kunna bidra till att minska förekomsten av farliga varor på den svenska marknaden.

I kommittémotion 2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del framhålls vikten av att ta bort farliga kemikalier i konsumentprodukter, såsom leksaker och kläder, från marknaden. Motionärerna ser allvarligt på att t.ex. polyklorerade bifenyl (PCB), bromerade flamskyddsmedel och högfluorerade ämnen uppmätts i bröstmjolk, blod och urin. Barn är särskilt känsliga för påverkan eftersom deras kroppar utvecklas. Resurspolitiken måste förebygga och förhindra att farliga ämnen sprids i naturen.

Identifiering och klassificering av ämnen

I kommittémotion 2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 8 föreslås att regeringen verkar för att det införs sätt inom EU enligt WHO:s definition identifiera hormonstörande ämnen och neurotoxiska ämnen, dvs. sådana ämnen som är skadliga för nervsystemet, t.ex. bly och lösningsmedel. Enligt motionärerna kan vi genom sådana ansträngningar minska människors och miljöns exponering för bevisat farliga kemikalier.

Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnen

Enligt kommittémotion 2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 2 ska Sverige verka för dels en EU-gemensam lagstiftning med strikta gränsvärden för högfluorerade ämnen (PFAS) i konsumentprodukter, dels en utfasning av sådana ämnen. Motionärerna anser att den utbredda användningen av PFAS endast kan påverkas genom internationell reglering. Därför är det viktigt att Sverige fortsätter att vara pådrivande inom EU för att begränsa användningen av PFAS.

Enligt kommittémotion 2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 19 ska det införas ett förbud mot alla PFAS-ämnen förutom de ämnen där det kan visas att ämnens miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla. Motionärerna påpekar att endast en typ av PFAS-ämnen (PFOS) i dag är förbjuden fastän många av de andra föreningarna har liknande miljö- och hälsoegenskaper. Det är därför angeläget med ett helhetsgrepp om denna ämnesgrupp.

Förbud mot bisfenoler som grupp

I kommittémotion 2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 18 föreslås att det införs ett förbud mot alla typer av bisfenoler. Motionärerna framhåller att bisfenol A är hormonstörande redan vid låga doser. Sedan december 2015 har kommissionen med stöd av leksaksdirektivet (2009/48/EG) infört haltgränser för bisfenol A (BPA) i leksaker för barn under tre år och leksaker som är avsedda att stoppas i munnen. Enligt motionärerna är detta ett steg i rätt riktning, men det är dags att gå vidare och förbjuda alla typer av bisfenoler.

Produktspecifika åtgärder

Enligt partimotion 2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 55 i denna del ska regeringen verka för att minska förekomsten av skadliga kemikalier i textilier. Motionärerna framhåller att Reachförordningen ger medlemsstaterna möjlighet att ta initiativ till att fasa ut och förbjuda de särskilt skadliga kemikalierna i t.ex. kläder. Sådana förbud skulle ha en miljöstyrande effekt på produktion och konsumtion både i Sverige, i Europa och globalt.

Enligt kommittémotion 2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 50 är byggmaterial och byggvaror ett område där det krävs mer åtgärder för att säkerställa en giffri vardag. Motionärerna efterlyser ett EU-gemensamt regelverk med krav på redovisning av kemikalieinnehåll i byggmaterialet och vill att kemikalieinnehållet ska framgå av innehållsdeklarationen. Arbetet för att trygga konsumenten från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak måste påskyndas.

Tidigare behandling och kompletterande information

Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter

Utskottet har vid upprepade tillfällen påpekat vikten av en säker användning av kemikalier för människor och miljö. Framför allt gäller det skyddet av barn och unga eftersom de är extra känsliga för kemikalier. I betänkande 2018/19:MJU7 Kemikaliepolitik framhöll utskottet att Sverige arbetar aktivt för att Reachförordningen kontinuerligt utökas genom att nya särskilt farliga ämnen identifieras och förs upp på kandidatlistan.

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 20) att Sverige fortsätter att arbeta aktivt för att minska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen och användningen av särskilt farliga ämnen, bl.a. för att på så sätt gynna omställningen till en cirkulär ekonomi. Regeringen bedömer att regelutvecklingen inom EU leder till minskad exponering för skadliga ämnen och minskad användning av särskilt farliga ämnen.

Som redovisats ovan hade Kemikalieinspektionen under 2010–2020 i uppdrag att ta fram och genomföra en handlingsplan för en giffri vardag. Målet var att minska de kemiska riskerna i vardagen, med ett särskilt fokus på skydd av barn och unga i alla de miljöer de vistas i. Kemikalieinspektionen arbetade under denna period aktivt med att ta fram förslag till reglering av farliga ämnen inom EU. Under 2011–2020 lämnade myndigheten in totalt 74 förslag till riskminskande åtgärder inom arbetet med en giffri vardag. Av dessa har 54 hittills tagits upp för beslut inom EU. Alla utom 3 har accepterats. Kemikalieinspektionen bedömer att Sverige med detta arbete konkret har bidragit i tillämpningen och genomförandet av EU:s kemikalielagstiftning.

I regleringsbrevet för 2017 gav regeringen Kemikaliemyndigheten i uppdrag att kartlägga av förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som

ännu inte är begränsade inom EU. Kartläggningen skulle främst ta sikte på särskilt farliga ämnen men kan även omfatta farliga ämnen i de fall det var relevant för att skydda människors hälsa och miljön. Barn och unga skulle prioriteras. Framför allt skulle förekomsten i konsumenttillgängliga varor och produkter kartläggas. Uppdraget slutredovisades i december 2020 (rapport 3/2020). Arbetet har resulterat i följande kartläggningsprojekt:

- Materialkartläggning av papper och papp
- Materialkartläggning av gummi och silikon
- Materialkartläggning av plaster
- Kartläggning av farliga kemiska ämnen i olika branscher i Kemikalieinspektionens produktregister
- Kartläggning av plastpartiklar i kemiska produkter
- Kartläggning av miljömärkningskriterier för farliga ämnen

Därutöver innefattade arbetet specifika kartläggningar av farliga kemiska ämnen i följande produkter:

- intimhygienprodukter
- textilier
- livsmedelsförpackningar
- vissa produkter riktade till barn och ungdomar.

Kemikaliemyndigheten framhåller att data från kartläggningsprojekten skapar bättre förutsättningar för myndigheten att prioritera ämnen där det behövs någon form av vidare åtgärd för att minska hälso- eller miljöriskerna. Åtgärder kan vara alltifrån klassificering eller begränsningsåtgärder till information, dialog eller bilaterala kontakter mellan Kemikalieinspektionen och någon annan myndighet för vidare åtgärd. Genom kartläggningsarbetet har myndigheten t.ex. kunnat bidra med underlag till det begränsningsförslag för PFAS-ämnen som Kemikalieinspektionen arbetar med tillsammans med Norge, Danmark, Tyskland och Nederländerna. Myndigheten har även funnit ett flertal farliga ämnen som förs vidare i Kemikalieinspektionens riskhanteringsarbete på framför allt EU-nivå, men även på nationell och global nivå. Den samlade datamängden från kartläggningarna kommer att fortsätta att analyseras och användas i Kemikalieinspektionens arbete med utveckling av lagstiftningen.

Sverige, främst genom Kemikalieinspektionens arbete, har länge drivit frågan om behov av information om kemikalier i varor för att underlätta för materialåtervinning i giftfria kretslopp. Som ett resultat av bl.a. detta infördes krav i direktiv 2008/98/EG om avfall om att inrätta en s.k. SCIP-databas (substances of concern in articles as such or in complex objects [products] established under the Waste Framework Directive) för att samla kunskap om varors innehåll av särskilt farliga ämnen. Sedan januari 2021 måste företag som släpper ut varor som innehåller särskilt farliga ämnen på marknaden rapportera detta till den europeiska kemikaliemyndigheten (Echa).

I budgetpropositionen för 2021 framhåller regeringen att det är nödvändigt att kretsloppen är giftfria för att produkter och varor ska kunna återanvändas och återvinnas på ett säkert sätt. Det förutsätter en hög ambitionsnivå inom kemikalieområdet. För budgetåret 2021 föreslår regeringen därför ökade medel till kemikaliearbetet och för att Kemikalieinspektionen ska kunna arbeta för att varor och produkter blir giftfria från början. Enligt regeringen kan Sverige genom stärkt kemikaliearbete, tex. genom arbete inom Högnivå-alliansen för kemikalier och avfall, bidra till en mer hållbar kemikalie- och avfallshantering. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att riksdagen anvisar ca 281 miljoner kronor till Kemikalieinspektionens förvaltningsanslag (utg.omr. 20 anslaget 1:6). Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:MJU1, rskr. 2020/21:142).

Som redovisas ovan har regeringen gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att under 2021 och 2022 stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi både nationellt, inom EU och globalt genom särskilda insatser för att varor och produkter ska bli giftfria redan i design- och produktionsledet. I uppdraget ingår bl.a. att Kemikalieinspektionen ska fokusera på insatser för att fasa ut särskilt farliga ämnen genom nya initiativ inom EU och globalt med fokus på kemikalier som har en stor spridning i samhället och miljön, minska riskerna med andra farliga ämnen särskilt inom EU och internationellt samt utveckla tillsynen för att kunna hantera de utmaningar som framför allt är kopplade till e-handel och gränsdragningen mellan avfalls- och kemikalielagstiftningen. Kemikalieinspektionen ska också stärka information och vägledning om användningen av återvunnen råvara, särskilt i fråga om att minska riskerna med farliga ämnen och fasa ut särskilt farliga ämnen i olika sammanhang och i olika materialslag för att bidra till en giftfri cirkulär ekonomi. I denna del ska Kemikalieinspektionen samarbeta med Naturvårdsverket.

Sedan tidigare har Kemikalieinspektionen haft i uppdrag att redovisa en analys av e-handels särskilda utmaningar vad gäller varors innehåll av reglerade kemiska ämnen samt vid behov föreslå samhällsekonomiskt effektiva åtgärder för att komma till rätta med eventuella problem. Uppdraget redovisades den 29 januari 2021 (rapport 3/2021). I rapporten föreslår Kemikalieinspektionen ett antal åtgärder, bl.a. att Sverige ska verka för att ett större ansvar läggs på marknadsplatserna (exempelvis genom e-handelsdirektivet³) och att Kemikalieinspektionen utökar sitt stöd till regeringen för att utveckla och genomföra globala system som bidrar till en säkrare e-handel. Myndighetens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Som redovisas ovan antog kommissionen i oktober 2020 en kemikaliestrategi för hållbarhet (COM(2020) 667). I strategin aviserar kommissionen ett betydande antal övergripande åtgärder för att minska riskerna med farliga ämnen. Bland annat åtar sig kommissionen att vidta följande åtgärder:

³ Direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informations-samhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden.

- Utvidga den generiska metoden för riskhantering för att säkerställa att konsumentprodukter – bl.a. material i kontakt med livsmedel, leksaker, barnvårdsartiklar, kosmetika, tvätt- och rengöringsmedel, möbler och textilier – inte innehåller CMR-ämnen, dvs. kemikalier som orsakar cancer eller genmutationer, påverkar det reproduktiva eller det endokrina systemet eller är långlivade och bioackumulerande.
- Prioritera ovannämnda ämnen för begränsningar för alla användningar och genom gruppvis hantering i stället för att reglera dem vart för sig.
- Säkerställa säkerheten för barn i fråga om farliga kemikalier i barnvårdsartiklar och andra produkter för barn (andra än leksaker) för att ge samma skyddsnivå som i leksaker, genom de rättsliga kraven i Reachförordningen och direktiv 2001/95/EG om allmän produktsäkerhet.
- Fastställa kriterier för nödvändiga användningar för att säkerställa att de skadligaste kemikalierna tillåts endast om de är nödvändiga för hälsa och säkerhet eller är kritiska för samhällets funktion och om det inte finns några alternativ som är godtagbara ur miljö- och hälsosynpunkt.
- Utvidga den skyddsnivå som ges till konsumenter till att gälla yrkesmässiga användare enligt Reachförordningen.
- Stärka arbetarskyddet genom att i samband med den kommande strategiska ramen för arbetsmiljö fastställa ytterligare prioriteringar för att hantera arbetstagarnas exponering för farliga ämnen, bl.a. genom att identifiera de mest skadliga ämnen för vilka kommissionen kommer att föreslå yrkeshygieniska gränsvärden efter det etablerade samrådsförfarandet på arbetsmiljöområdet.

I utskottets granskning av kemikaliestrategin (utl. 2020/21:MJU12) anförde utskottet följande om ämnen som inger mycket stora betänkligheter (substances of very high concern, SVHC):

Utfasningen av SVHC-ämnen måste intensifieras. Det är nödvändigt inte bara för att skydda människors hälsa och miljön utan även för att möjliggöra cirkulära flöden av material. Användning av SVHC-ämnen bör därför förbjudas inom alla användningsområden och i all relevant lagstiftning. Utskottet ser positivt på att strategin innehåller ett antal åtgärder för att på olika sätt öka takten i utfasningen av SVHC-ämnen, inte minst i fråga om att införa hormonstörande ämnen, långlivade, mobila och toxiska samt mycket långlivade och mycket mobila ämnen som kategorier av SVHC-ämnen.

I regeringens handlingsplan för cirkulär ekonomi som presenterades i januari 2021 redovisar regeringen de åtgärder som vidtagits för att på olika sätt minska förekomsten av farliga ämnen. Förutom ovan redovisade satsningar framhåller regeringen att den verkar för att regelverken inom EU ska sikta mot giftfria materialcykler, ytterligare och bredare krav på produktdesign som bidrar till cirkulär ekonomi, ökad användning av återvunnet material med hög kvalitet i produkter, tillgång till produktinformation som stöder en cirkulär ekonomi

samt stöd till och möjliggörande av cirkulära affärsmodeller för återanvändning, återtillverkning och återvinning. Regeringen redovisar att kommissionen avser att lägga fram utkast till lagstiftningsförslag under 2021.

Identifiering och klassificering av ämnen

I kemikaliestrategin (COM(2020) 667) som kommissionen antog i oktober 2020 framhåller kommissionen att EU:s kemikalielagstiftning måste använda konsekvent terminologi för att definiera kemikalier för att uppnå enhetliga regleringsresultat. Kommissionens policyutvärderingar har påvisat brister i kompatibilitet och tillgänglighet för data om kemikalier. Dessutom används olika metoder för lagstadgade säkerhetsbedömningar, vilket kan leda till inkonsekventa resultat, samtidigt som vetenskapliga studier inte utnyttjas i tillräcklig utsträckning.

Kommissionen bedömer vidare att det används olika transparensregler för initiering och genomförande av bedömningar och för dataanvändning. Syftet med principen ”Ett ämne, en bedömning”, som aviserades i den gröna given, är att se till att metoderna blir mer enhetliga och i möjligaste mån harmoniserade. Kommissionen bedömer att principen också kommer att bidra till att bygga upp ett större förtroende för det vetenskapliga underlaget för EU:s beslutsprocess för kemikalier. Mot denna bakgrund åtar sig kommissionen att vidta bl.a. följande åtgärder:

- se till att CLP-förordningen, dvs. förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, är den centrala rättsakten för faroklassificering och gör det möjligt för kommissionen att initiera harmoniserade klassificeringar
- utveckla en gemensam öppen dataplattform för kemikalier för att underlätta utbyte, tillgång och vidareutnyttjande av information om kemikalier från alla källor
- främja återanvändning och harmonisering av hälsobaserade gränsvärden för människor och miljö bland EU:s riskbedömare och riskhanterare genom en centraliserad och kontrollerad EU-databas
- fastställa verktyg och praxis för att se till att relevanta vetenskapliga data är lätt och snabbt tillgängliga för säkerhetsbedömningar och är lämpliga för regleringsändamål
- göra det möjligt för EU:s och medlemsstaternas myndigheter att beställa testning och övervakning av ämnen som en del av regelverket när ytterligare information anses nödvändig
- ta bort rättsliga hinder för vidareutnyttjande av data och rationalisera flödet av data om kemikalier mellan EU och nationella myndigheter på ett bättre sätt. Utvidga principen om öppna data och relevanta principer om transparens, från EU:s sektor för livsmedelssäkerhet till andra delar av kemikalielagstiftningen.

Kommissionen åtar sig dessutom att föreslå nya faroklasser och kriterier i CLP-förordningen för att till fullo ta itu med miljötoxicitet, persistens, mobilitet och bioackumulering. Därutöver vill kommissionen införa hormonstörande ämnen, långlivade, mobila och toxiska samt mycket långlivade och mycket mobila ämnen som kategorier av SVHC-ämnena.

I fråga om fastställande av hormonstörande ämnen började vetenskapligt baserade kriterier tillämpas 2018 inom de EU-gemensamma regelverken för biocidprodukter respektive växtskyddsmedel.⁴ Under 2016–2018 deltog Kemikalieinspektionen i Echas och den europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhets (Efsa) arbete med att ta fram en vägledning om tillämpningen av kriterierna. Vägledningen om hur man identifierar hormonstörande ämnen i enlighet med kriterierna riktar sig till ansökande företag och behöriga myndigheter.

Hösten 2018 antog kommissionen en uppdaterad ram för att hantera riskerna med hormonstörande ämnen (COM(2018) 734). Det övergripande målet för kommissionens arbete med hormonstörande ämnen är att säkerställa en hög skyddsnivå för EU:s befolkning och miljön och samtidigt upprätthålla den inre marknaden. I ramen identifierar kommissionen brister i den EU-gemensamma lagstiftningen och kunskapsluckor i den akademiska forskningen och aviserar åtgärder för att komma till rätta med dessa frågor. I meddelandet redogör kommissionen för sitt arbete med att uppdatera informationskraven i samtliga relevanta EU-lagstiftningar, t.ex. i Reachförordningen, för att förbättra möjligheten att identifiera hormonstörande ämnen, införa enhetliga kriterier för identifiering av hormonstörande ämnen, införa sätt att ta hänsyn till kombinationseffekter och införa åtgärder för att särskilt skydda känsliga grupper.

Kemikalieinspektionen deltar i en ny undergrupp till kommissionens expertgrupp om genomförandet av Reach- och CLP-förordningarna. Under 2020 träffades gruppen för att diskutera informationskraven för ämnen med hormonstörande egenskaper och införande av klassificeringskriterier för hormonstörande egenskaper i CLP/GHS. Syftet är att åstadkomma horisontella kriterier för identifiering av hormonstörande ämnen i samtliga relevanta EU-lagstiftningar.

Under 2019–2020 har kommissionen genomfört en översyn av hur hormonstörande ämnen hanteras i samtliga relevanta EU-lagstiftningar. I kemikaliestrategin åtar sig kommissionen att vidta ett antal åtgärder för att ytterligare minska de skadliga effekterna av hormonstörande ämnen. Kommissionen bedömer att EU:s regelverk är begränsat för att åstadkomma en adekvat reglering av hormonstörande ämnen. Den rättsliga ramen behöver därför konsolideras och förenklas för att säkerställa att hormonstörande ämnen upptäcks i tid och att människor och miljö exponeras så lite som möjligt. Mot denna bakgrund avser kommissionen att vidta följande åtgärder:

⁴ Delegerade förordning (EU) nr 2017/21003 och kommissionens förordning (EU) nr 2018/6054 för biocidprodukter (BP) respektive växtskyddsmedel (PPP).

- föreslå att man fastställer rättsligt bindande faroidentifiering av hormonstörande ämnen, på grundval av WHO:s definition, med hjälp av kriterier som redan tagits fram för bekämpningsmedel och biocider och tillämpa den konsekvent i hela lagstiftningen
- se till att hormonstörande ämnen förbjuds i konsumentprodukter så snart de har identifierats, och tillåta användning endast om det visas att den är nödvändig för samhället
- stärka arbetarskyddet genom att införa hormonstörande ämnen som en kategori av SVHC-ämnen inom Reachförordningen
- se över och stärka informationskraven i hela lagstiftningen för att säkerställa att tillräcklig och lämplig information görs tillgänglig för myndigheterna för att möjliggöra identifiering av hormonstörande ämnen
- påskynda utvecklingen och användningen av metoder för att ta fram information om hormonstörande ämnen genom screening och testning av ämnen.

Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnen

Under 2015–2017 arbetade Kemikalieinspektionen med att fram ett nationellt åtgärdsprogram för högfluorerade ämnen. I uppdraget ingick att vara pådrivande i de nätverk som myndigheten bildat tillsammans med andra myndigheter och aktörer, verka för att företag frivilligt ersätter högfluorerade ämnen med mindre farliga ämnen och material, verka för att en handlingsplan om PFAS initieras inom EU, göra en kartläggning av användningen av högfluorerade ämnen och förekomsten av alternativa ämnen och material samt undersöka och i lämpliga fall föreslå om det bedöms nödvändigt med nationella begränsningar.

Utskottet har vid upprepade tillfällen påpekat att erfarenheter från användningen av olika PFAS-ämnen tydligt illustrerar behovet av förebyggande försiktighetsåtgärder. I utlåtande 2018/19: MJU10 framhöll utskottet att det finns ett flertal exempel på hur perfluorerade ämnen tidigare ansetts vara ofarliga för människa och miljö, vilket lett till att de spridits i stor omfattning. Ny kunskap har därefter visat att dessa ämnen kan ha hormonstörande egenskaper. Den stora spridningen och ämnernas låga nedbrytbarhet har lett till en situation där perfluorerade ämnen kommer att finnas kvar i miljön lång tid framöver. Enligt utskottets bedömning är det mot denna bakgrund mycket viktigt att av försiktighets skull minimera spridningen av potentiellt hormonstörande ämnen.

Sverige och likasinnade medlemsstater har vid upprepade tillfällen och i olika forum uppmanat kommissionen att ta fram en EU-gemensam PFAS-strategi. I budgetpropositionen för 2021 redovisar regeringen att EU:s ministerråd i juni 2019 antog rådsslutsatser för kemikalier. Sverige drev bl.a. frågor om att ta fram en handlingsplan för PFAS samt stärka arbetet med hormonstörande ämnen. Enligt regeringen fick Sveriges positioner stort genomslag i förhandlingen och rådsslutsatserna återspeglar detta väl. Även

utskottet uttryckte detta önskemål i sin granskning av kommissionens meddelande om den europeiska gröna given (utl. 2019/20:MJU17).

I Kemikaliemyndighetens slutredovisning av uppdraget om en handlingsplan för en giftfri miljö (rapport 4/2020) redovisas att arbetet med att bygga upp en strategi för EU för hantering av PFAS har intensifierats under de senaste åren. Regeringen och Kemikalieinspektionen har tillsammans med likasinnade medlemsstater, främst genom den s.k. Reach up-gruppen, tagit fram ett förslag baserat på två huvudprinciper:

- Alla PFAS ska hanteras och bedömas på gruppnivå.
- Endast samhällsnödvändig användning ska vara tillåten.

Enligt Kemikalieinspektionen vore en bred begränsning i Reach-förordningen det mest effektiva sättet för att minska riskerna med PFAS. Under 2020 inledde Kemikalieinspektionen tillsammans med motsvarande myndigheterna i Tyskland, Nederländerna, Danmark och Norge ett samarbete för att ta fram ett sådant begränsningsförslag. Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen kommer arbetet att pågå under flera år.

Som redovisas ovan antog kommissionen i oktober 2020 en kemikalie-strategi. I strategin aviserar kommissionen ett betydande antal åtgärder för att öka skyddet mot farliga ämnen. När det gäller PFAS åtar sig kommissionen att vidta följande åtgärder:

- förbjuda alla PFAS som grupp i brandsläckningsskum samt för andra användningar, och tillåta användning endast om den är nödvändig för samhället.
- införa en gruppansats för PFAS, inom ramen för relevant lagstiftning om vatten, hållbara produkter, livsmedel, industriutsläpp och avfall.
- ta itu med PFAS-problem på global nivå genom relevanta internationella forum och i bilaterala policydialoger med tredjeländer.
- införa en EU-omfattande strategi och tillhandahålla ekonomiskt stöd inom ramen för forsknings- och innovationsprogram för att identifiera och utveckla innovativa metoder för att sanera PFAS-föroreningar i miljön och i produkter.
- tillhandahålla forsknings- och innovationsfinansiering inom ramen för Horisont Europa för att åstadkomma säkra innovationer som kan ersätta PFAS.

I utskottets granskning av kemikaliestrategin (utl. 2020/21:MJU12) framhöll utskottet att det ser mycket positivt på de åtgärder som kommissionen åtagit sig att vidta för att begränsa riskerna med PFAS. Utskottet ser särskilt positivt på att kommissionen har åtagit sig att införa en gruppansats för PFAS, att förbjuda PFAS som grupp i brandsläckningsskum och för andra användningar samt att endast tillåta användning om den är nödvändig för samhället. Utskottet noterade emellertid att det först behöver definieras vad som är nödvändig användning.

Enligt regeringen är avsaknaden av unionsrättsliga bestämmelser för papper, kartonger, metall, glas och tryckfärger avsedda att komma i kontakt med livsmedel problematisk. Regeringen driver därför på för att kommissionen med stöd av förordning (EG) nr 1935/2004 om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel antar utkast till lagstiftningsförslag för att införa specifika regler för papp och kartong samt fasa ut särskilt farliga ämnen i dessa produktkategorier. Utskottet upprepade denna anmaning i sin granskning av kommissionens kemikaliestrategi (utl. 2020/21:MJU12).

I fråga om gränsvärden för PFAS fastställde Efsa 2020 sin bedömning av hur mycket PFAS man kan få i sig utan risk för hälsan. Det nya fastslagna hälsobaserade riktvärdet är 4,4 nanogram per kilo kroppsvikt och vecka (tolerabelt veckointag, TVI) och gäller för fyra olika PFAS-ämnen tillsammans. Det innebär en kraftig sänkning av tidigare TVI för PFOS och PFOA från 2008.

Rådet beslutade i december 2020 att införliva gränsvärden för PFAS i ett nytt dricksvattendirektiv. Värdena är bindande och direktivet ska vara införlivat i de nationella dricksvattenföreskrifterna senast den 12 januari 2023. Medlemsstaterna kan välja att införa striktare lagstiftning i sina nationella regler om det finns skäl för detta.

Livsmedelsverkets målsättning är att införa ett nationellt gränsvärde för PFAS i dricksvatten i samband med att dricksvattendirektivet införs i de nationella dricksvattenföreskrifterna. Gränsvärdet bör vara anpassat efter förhållanden i svenskt dricksvatten och också ta hänsyn till Efsas hälsobaserade riktvärde från 2020 så långt det är möjligt.

Därutöver har Livsmedelsverket tagit fram rekommendationer om hur risken med dricksvatten och egenfångad fisk som är förorenad av PFAS bör hanteras. Rekommendationerna riktar sig till dricksvattenproducenter, lokala kontrollmyndigheter och enskilda brunnsgämare.

Förbud mot bisfenoler som grupp

Bisfenoler är en grupp av kemikalier med liknande molekylstruktur varav den mest välstuderade är bisfenol A (BPA). BPA produceras i mycket höga volymer globalt och används framför allt i framställningen av polykarbonatplast och epoxi och även som färgframkallare i bl.a. kvittopapper. Ämnet påträffas i nästan alla urin- och blodprover från människor. På senare år har användningen av BPA begränsats kraftigt eftersom djurstudier visat att ämnet är reproduktionsstörande och har hormonstörande egenskaper.

I fråga om regleringen på EU-nivå har begränsningar införts i både CLP- och Reachförordningarna samt i den sektorsspecifika lagstiftningen. Sedan 2016 har BPA i CLP-förordningen en harmoniserad klassificering för reproduktionstoxicitet i farokategori 1B. Tidigare hade BPA klassificering i den lägre farokategorin 2. Till följd av att BPA nu har en harmoniserad klassificering för reproduktionstoxicitet i farokategori 1B är ämnet ett s.k. CMR-ämne (cancerframkallande, mutagen och reproduktionsstörande ämne) och

uppfyller därmed kriterierna för att tas upp i bilaga XIV i Reachförordningen och bli ett tillståndspliktigt ämne. Klassificeringen av BPA som ett CMR-ämne leder även till att ämnet är förbjudet i kemiska produkter som är tillgängliga för konsumenter.

År 2017 togs BPA upp som SVHC-ämne på Reachförordningens kandidatförteckning och medlemsstatskommittén beslutade om att föra upp BPA på kandidatförteckningen som hormonstörande för människor. Dessutom beslutade EU om en ny begränsning för BPA i Reachförordningen i s.k. termopapper som finns i kvitton och biljetter. Förbudet började gälla i januari 2020.

Därutöver finns det förbud mot och begränsningar av BPA i den sektors-specifika EU-lagstiftningen. I förordning (EG) nr 10/2011 om material och produkter av plast som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel finns gränsvärden för vilka ämnen som får finnas i plast samt ett gränsvärde för hur mycket av ämnet som får migrera, dvs. läcka över, till livsmedlet. Sedan 2011 får BPA inte användas vid tillverkning av nappflaskor av polykarbonat avsedda för spädbarn, och det får inte heller användas i lack och ytskikt i förpackningar för sådana livsmedel som är särskilt avsedda för barn upp till tre år. Sedan 2018 finns det en särskild förordning ((EU) 2018/213) som gäller för lack och ytskikt tillverkade med hjälp av BPA.

I leksaksdirektivet (2009/48/EG) finns en allmän begränsning för CMR-ämnen som innebär att leksaker eller deras tillgängliga delar inte får innehålla CMR-ämnen i kategori 1A, 1B eller 2 i viss koncentration. Därmed omfattas alltså bisfenoler av leksaksdirektivets begränsning i denna del. För BPA finns dessutom en särskild begränsning i form av ett gränsvärde i leksaker som är avsedda för barn under tre år och andra leksaker som är avsedda att stoppa i munnen. Begränsningar av BPA finns även i kosmetikaförordningen ((EG) 1223/2009) samt i vissa medicintekniska produktförordningar, främst förordning (EU) 2017/745 om medicintekniska produkter och förordning (EU) 2017/746 om medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik.

Därutöver har flera länder i EU och EFTA infört nationella regler för BPA. De flesta av reglerna gäller material som kommer i kontakt med livsmedel som kompletterar de EU-gemensamma reglerna. I Sverige är BPA sedan 2013 förbjudet i lack och ytskikt i matförpackningar för barn upp till tre år, t.ex. lock till barnmatsburkar. Sedan 2016 är ämnet även förbjudet att använda vid s.k. relining av dricksvattenrör i Sverige. År 2012 utredde Kemikalieinspektionen behovet av ytterligare förbud mot BPA i leksaker och barnartiklar för att minska barns exponering. Myndigheten föreslog då inga ytterligare förbud mot BPA eftersom endast en mycket liten risk kunde påvisas (rapport 2012b).

Kemikalieinspektionen har inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag identifierat 37 bisfenoler, utöver BPA, som kan finnas på den europeiska marknaden och som kan vara hormonstörande (rapport 5/2017). Myndigheten konstaterar att i takt med att BPA fasas ut från flera användningsområden ökar användningen av andra bisfenoler, t.ex. bisfenol AF (BPAF), B (BPB), F (BPF) och S (BPS). Dessa typer av bisfenoler är inte lika

välstuderade som BPA och det saknas kunskap både om deras toxikologiska egenskaper och om deras användningsområden. Sex av de ämnen som undersökts i rapporten har både hälsoegenskaper och användningsmönster som enligt Kemikalieinspektionens bedömning skulle kunna bli problematiska. Dessa sex ämnen är under granskning inom ramen för EU:s gemensamma kemikalielagstiftning, och därför föreslår myndigheten inte några nya nationella regler som begränsar användningen av bisfenoler i Sverige. Kemikalieinspektionen konstaterar dock att det finns skäl att fortsätta att granska ämnesgruppen bisfenoler. Myndigheten har därför tagit fram en plan för sitt fortsatta arbete med ämnesgruppen.

I samband med beslutet om förbud mot BPA i termopapper gav kommissionen i uppdrag till Echa att utreda i vilken grad företagen går över till termopapper med BPS och om det behövs åtgärder för att även begränsa användningen av denna bisfenol. Echa har i en första rapport konstaterat att användningen av BPS i termopapper fördubblades mellan 2016 och 2017. En ny studie publicerades sommaren 2020. I den kartlägger Echa substituten på marknaden och konstaterar att det vanligaste substitutet till BPA i dag är BPS, vars användning beräknas femdubblas mellan 2014 och 2022. Echa uppskattar att ca 61 procent av termopappersmarknaden i EU kommer att vara BPS-baserad 2022. Echa framhåller att BPS har liknande negativa hälsoegenskaper som BPA och rekommenderar andra substitut. Studien ska ligga till grund för huruvida kommissionen kommer att föreslå en begränsning av BPS.

Hösten 2019 presenterade Utredningen om kombinationseffekter och gruppvis hantering av ämnen sitt betänkande Framtidens kemikaliekontroll (SOU 2019:45). I betänkandet framhålls att användningsbegränsningar eller andra riskminskningsåtgärder vanligtvis avser enstaka ämnen snarare än grupper av kemikalier med liknande kemiska strukturer. Som en konsekvens av detta kan företag komma att ersätta hälso- och miljöskadliga ämnen med liknande ämnen som har samma tekniska egenskaper men i realiteten inte är mindre farliga. Det finns flera exempel på sådan s.k. falsk substitution, t.ex. ersättningen av BPA med BPS i kassakvitton. Mot denna bakgrund rekommenderar utredningen att kraven på gruppvis hantering av kemikalier i Reachförordningen stärks.

Sverige och likasinnade medlemsstater har under de senaste åren drivit på för att EU-lagstiftningen i större utsträckning ska reglera ämnen gruppvis i stället för vart för sig. I ett brev som Sverige och ett antal andra medlemsstater samt Norge överlämnade till kommissionen i juni 2020 trycker gruppen på att kommissionen bör intensifiera arbetet med att fasa ut SVHC-ämnena. Som en del av detta arbete bör kommissionen utreda möjligheterna för att reglera ämnen i grupp och säkerställa en säker substitution av farliga ämnen. Dessutom anser gruppen att kommissionen senast 2025 ska utveckla en mekanism som innebär att när ett ämne identifieras som särskilt farligt i en lagstiftning sätts det igång en översyn av annan relevant lagstiftning. Detta skulle vara i linje med principen om ”Ett ämne, en bedömning” som presenterades i den europeiska gröna given.

Som redovisas ovan har kommissionen nyligen genomfört en översyn av hur hormonstörande ämnen hanteras i samtliga relevanta EU-lagstiftningar. I kemikaliestrategin åtar sig kommissionen att vidta ett antal åtgärder för att ytterligare minska de skadliga effekterna av hormonstörande ämnen. Kommissionen bedömer att EU:s regelverk är begränsat för att åstadkomma en adekvat reglering av hormonstörande ämnen. Den rättsliga ramen behöver därför konsolideras och förenklas för att säkerställa att hormonstörande ämnen upptäcks i tid och att exponering av människor och miljön minimeras. Mot denna bakgrund avser kommissionen bl.a. att föreslå rättsligt bindande faroidentifiering av hormonstörande ämnen, på grundval av WHO:s definition, se till att hormonstörande ämnen förbjuds i konsumentprodukter så snart de har identifierats, och tillåta användning endast om det visas att den är nödvändig för samhället.

Som också redovisas ovan avser kommissionen även att prioritera särskilt farliga ämnen, inklusive sådana som påverkar det reproduktiva eller det endokrina systemet, för begränsningar för alla användningar och genomgruppering, i stället för att reglera dem vart för sig. Kommissionen hänvisar i denna del till principen om ”Ett ämne, en bedömning”.

I sin granskning av kemikaliestrategin (utl. 2020/21:MJU12) välkomnar utskottet att strategin tar upp flera målsättningar i fråga om hormonstörande ämnen som Sverige länge har verkat för. Utskottet framhöll bl.a. följande:

I fråga om hormonstörande ämnen ser utskottet synnerligen allvarligt på den påverkan sådana ämnen har på människors hälsa och noterar samtidigt att användningen av dessa ökar i samhället. Denna utveckling fordrar skyndsamma och kraftfulla åtgärder. Utskottet välkomnar därför att kommissionen kommer att föreslå rättsligt bindande farobaserad identifiering av hormonstörande ämnen, förbud för hormonstörande ämnen i konsumentprodukter och stärkta informationskrav för att möjliggöra identifiering av hormonstörande ämnen samt påskyndande av testmetodutvecklingen.

Produktspecifika åtgärder

Det finns EU-gemensamma regelverk som berör specifika varugrupper, såsom textilier och byggprodukter, där också kemikalieinnehåll och information om kemikalier regleras. Regeringens och ansvariga myndigheters arbete med att utveckla dessa regler utgår från regeringens sedan tidigare redovisade bedömning⁵: att användningen av särskilt farliga ämnen, inklusive hormonstörande och allergiframkallande ämnen, bör begränsas i varor som barn ofta kommer i kontakt med. Arbetet med att minska barns exponering för farliga kemikalier i varor bör fokusera på byggprodukter och inredningar, elektriska och elektroniska produkter, textilier samt leksaker och andra varor avsedda för barn.

Under de senaste åren har ett antal åtgärder vidtagits för att minska förekomsten av farliga ämnen i bl.a. textilier och byggprodukter. När det gäller

⁵ Prop. 2013/14:39 På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken.

åtgärder på EU-nivå antog kommissionen i december 2015 en handlingsplan för den cirkulära ekonomin (COM(2015) 614). I handlingsplanen beskrev kommissionen breda åtaganden om bl.a. ekodesign, produktionsprocesser och avfallsinsamling och avfallshantering. Våren 2020 antog kommissionen en ny handlingsplan för cirkulär ekonomi (COM(2020) 98). Några frågor som särskilt lyfts fram är åtgärder för informationssystem för att spåra ämnen som inger betänkligheter i varor och att utvidga ekodesigndirektivet för att skapa en mer hållbar produktdesign. Vissa materialströmmar och produkttyper pekas i båda handlingsplanerna ut som särskilt viktiga ur ett cirkulärt perspektiv, däribland textilier och byggprodukter.

I regeringens handlingsplan för cirkulär ekonomi som presenterades i januari 2021 framhåller regeringen att den på sikt avser att komplettera miljömålssystemet med etappmål eller andra mål för strategins prioriterade strömmar, däribland textilier och material inom bygg- och fastighetssektorn inklusive bygg- och rivningsavfall.

I fråga om textilier åtar sig regeringen att verka för att det inom EU tas fram en ambitiös textilstrategi som innefattar hela värdekedjan. Därutöver har regeringen genom ansvarig myndighet bedrivit ett aktivt arbete för att föreslå EU-gemensamma begränsningar av farliga ämnen, bl.a. i kläder. Under 2019 lämnade Kemikalieinspektionen tillsammans med den franska myndigheten Anses ett förslag till kommissionen om en Reach-begränsning av mer än 1 000 allergiframkallande ämnen i bl.a. kläder och skor. Enligt förslaget ska textil- och lädervaror som säljs till konsumenter inte få innehålla sådana ämnen över vissa haltgränser. I förslaget ingick många fler allergiframkallande ämnen än de som kan finnas i textilier och läder i dag. På det sättet förebyggs att andra allergiframkallande ämnen börjar användas i textilier och läder i framtiden. Syftet var att skapa ett starkt skydd för konsumenterna mot allergiframkallande ämnen. Ett slutligt förslag från kommissionen i frågan kan förväntas komma under 2021.

I fråga om nationella åtgärder har Högskolan i Borås fortsatt arbetet med den nationella plattformen för hållbara textilier och hållbart mode och knöt under 2019 fler aktörer till sig. Syftet är att främja dialog och samverkan för att driva på utvecklingen mot cirkulära kretslopp för textilier. Regeringen har beslutat om särskilda medel i budgetpropositionen för 2021 för plattformens arbete. Dessutom anser regeringen att Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen ska få ett särskilt utpekat ansvar under 2021 för att tillsammans anordna dialogmöten för att den textila värdekedjan blir hållbar. Fokus ska ligga på miljö och kemikalier. Det långsiktiga målet är att minska miljö- och hälsopåverkan i hela den textila värdekedjan från produktion och konsumtion till avfallshantering, samt att bidra till resurseffektiva och giftfria kretslopp.

Regeringen redovisar vidare att Utredningen om skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor i april 2020, överlämnade sitt betänkande Skatt på modet – för att få bort skadliga kemikalier (SOU 2020:20). Syftet med skatten ska vara att minska förekomsten av eller risken för exponering för och

spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från kläder och skor på ett kostnadseffektivt sätt. Betänkandet har remitterats.

Regeringen framhåller även att Naturvårdsverket under 2019 i samarbete med Konsumentverket och Kemikalieinspektionen genomförde en informationssatsning för att öka konsumenters kunskap om att dagens textilkonsumtion inte är hållbar och ge tips om mer hållbara val. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har också hållit i en branschdialog om textilier som ska leda till en högre medvetenhet hos företag om miljöutmaningar i textilbranschen.

Som redovisades ovan hade Kemikalieinspektionen under 2017–2020 i uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU. Uppdraget slutredovisades i december 2020 (rapport 3/2020). Arbetet har bl.a. innefattat en specifik kartläggning av farliga kemiska ämnen i textilier. Myndigheten anser att det är viktigt att öka kunskapen om förekomsten av farliga ämnen i textilier eftersom vi under hela livet har kontakt med olika textilvaror och speciellt de kläder vi bär. Små barn är särskilt utsatta då de har en högre exponering i förhållande till sin kroppsvikt, samtidigt som de har ett annat beteendemönster som bl.a. gör dem benägna att bita eller suga på textilvaror. Screeningen resulterade i en lista med tusentals misstänkt förekommande kemiska ämnen i textilier. Myndigheten framhåller att produktgruppen textilier och läder stack ut i fråga om antal specifika ämnen som myndigheten upptäckte och som inte omfattas av lagstiftningens begränsningsregler. Resultaten kommer att publiceras som en rapport på Kemikalieinspektionens webbplats under 2021.

I fråga om farliga ämnen i byggprodukter finns det i plan- och byggförordningen (2011:338) krav på byggnader till skydd för människors hygien, hälsa och miljö. Där anges att byggnader inte får vara projekterade eller utförda så att de innebär en oacceptabel risk för de som använder byggnaderna eller för deras grannar. Sådana risker kan följa av bl.a. utsläpp av giftig gas, förekomst av farliga partiklar eller gaser i luften eller farlig strålning. Det kan även vara risker till följd av förorening eller förgiftning av vatten eller mark eller förekomst av fukt i delar av byggnaden eller på ytor inom byggnaden. Regler om material och byggprodukter och besvär för människors hälsa finns även i Boverkets byggregler. Där anges bl.a. att material eller byggprodukter som används i byggnaden inte ska påverka inomhusmiljön eller byggnadens närmiljö negativt.

År 2015 redovisade Kemikalieinspektionen en utredning om kemiska ämnen i byggprodukter samt lämnade förslag till nationella regler för att minska barns exponering (rapport 8/2015). Myndigheten föreslår att Sverige tar fram nationella gränsvärden för avgivning av hälsoskadliga kemiska ämnen i byggprodukter. Reglerna föreslås vara av samma konstruktion som de regler som redan finns i andra EU-länder för att minimera handelshindren. Myndigheten föreslår att de nationella reglerna omfattar byggprodukter som används för att konstruera golv-, vägg- och innertaksektioner.

Som svar på fråga 2020/21:635 av Helena Antoni (M) anförde dåvarande miljöminister Isabella Lövin den 2 december 2020 följande:

Kemikalieinspektionen lämnade i december 2015 ett förslag till regeringen att nationella gränsvärden läggs fast för hur mycket hälsoskadliga kemiska ämnen som får avges från byggprodukter. Parallellt med beredningen av det förslaget kom den EU-rättsliga praxisen att utvecklas på ett sätt som försvårade möjligheten att på ett enkelt sätt införa nationella särregler av det aktuella slaget. Mot den bakgrunden, och med hänsyn till de signaler som kom från kommissionen om vikten av att ta fram gemensamma regler på EU-nivå om skadliga ämnen i konsumenttillgängliga produkter, gjordes bedömningen att det inte fanns skäl att gå vidare med Kemikalieinspektionens förslag. Ärendet har därför avslutats och lagts till handlingarna. Regeringen fortsätter nu arbeta för en ambitiös EU-lagstiftning som minimerar potentiellt skadliga ämnen i bl.a. byggmaterial och byggnader.

Regeringen framhåller i sin handlingsplan för cirkulär ekonomi att bygg- och fastighetssektorn är prioriterade strömmar i regeringens arbete såväl nationellt som inom EU. Regeringen framhåller att återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av ofarligt bygg- och rivningsavfall, med undantag av jord och sten, årligen fram till 2025 ska uppgå till minst 70 viktprocent. Regeringen framhåller vidare att den på sikt avser att komplettera miljömålsystemet med etappmål eller andra mål för bl.a. bygg- och fastighetssektorn, inklusive bygg- och rivningsavfall, där det bedöms lämpligt.

I enlighet med vad som framgår av januariavtalet överlämnade regeringen i december 2020 en lagrådsremiss med förslag på att införa en ny lag om klimatdeklaration för byggnader och en ändring i plan- och bygglagen (2010:900). Genom den nya lagen införs krav för byggherrar att beräkna och synliggöra den klimatpåverkan som uppstår när nya byggnader uppförs. Deklarationen ska redovisa de utsläpp av växthusgaser som uppstår under byggskedet. Att lämna in en klimatdeklaration blir ett villkor för att byggherren ska få ett slutbesked från kommunens byggnadsnämnd. Klimatdeklarationen ska på så vis verka som ett stöd i beslutsprocesserna för aktörerna så att medvetna val görs som minskar nya byggnaders klimatavtryck. Samtidigt kan deklARATIONEN leda till ökad transparens om klimatpåverkan på marknaden och möjliggöra för både konsumenter och fastighetsägare att fatta mer välvägdade investeringsbeslut. Den nya lagen planeras att träda i kraft den 1 januari 2022.

Regeringen har gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Boverket utveckla och komplettera Upphandlingsmyndighetens stöd för att på ett kostnadseffektivt sätt främja en minskad klimatpåverkan under hela livscykeln inom bygg-, anläggnings- och fastighetsområdet vid offentlig upphandling. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2021.

Kommissionen har aviserat en revidering av förordning (EU) nr 305/2011 om fastställande av harmoniserade villkor för saluföring av byggprodukter (byggproduktförordningen) till slutet av 2021. Enligt uppgift från Regeringskansliet pågår det diskussioner inom EU om krav på redovisning av information om produkters innehåll för att främja giftfria kretslopp, minimerad

klimatpåverkan och cirkulär ekonomi inom byggsektorn. Inom EU diskuteras även de möjligheter som digitaliseringen innebär för att underlätta hanteringen av information och minska kostnaderna för att genomföra en cirkulär ekonomi inom byggsektorn.

Utskottet har vid upprepade tillfällen under de senaste åren påpekat betydelsen av konsumentvänlig information om kemikalieinnehållet i varor och produkter, bl.a. för att underlätta materialåtervinning i giftfria kretslopp men också för att underlätta för konsumenter att göra medvetna val. I betänkande 2019/20:MJU14 Kemikaliepolitik uttryckte utskottet stöd för det arbete som ansvariga myndigheter i Sverige och andra medlemsstater bedriver för att ta fram en mobilapplikation med information om farliga kemikalier i varor. Projektet, som heter Ask Reach, startade 2017 och syftar till att utveckla en mobilapplikation och tillhörande databas. Informationen som är tänkt att förmedlas via applikationen gäller ämnen som betraktas som särskilt farliga på Reachförordningens kandidatlista. Arbetet beräknas pågå fram till augusti 2022.

Utskottets ställningstagande

Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter

Utskottet har behandlat regleringen av särskilt farliga ämnen vid flera tillfällen tidigare, och det finns sedan länge en bred samsyn i riksdagen om att utfasningen av farliga ämnen måste intensifieras. Utskottet kan konstatera att regeringen och ansvariga myndigheter kontinuerligt arbetar med att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor och utifrån detta identifierar lämpliga åtgärder. Utskottet vill särskilt framhålla det uppdrag som getts till Kemikalieinspektionen att under 2021 och 2022 stärka arbetet för en giftfri cirkulär ekonomi både nationellt, inom EU och globalt genom särskilda insatser för att varor och produkter ska bli giftfria redan i design- och produktionsledet. Utskottet välkomnar även att Sverige, främst genom Kemikalieinspektionens arbete, driver på för ökade informationskrav om kemikalier i varor för att på så sätt ytterligare främja giftfria kretslopp.

Med beaktande av det arbete som redan pågår ser utskottet inget skäl att vidta någon av de åtgärder som föreslås i motionerna 2020/21:3348 (M) yrkandena 22 och 23, 2020/21:659 (SD) yrkande 2, 2020/21:734. (SD) yrkande 5 och 2020/21:3238 (L) yrkande 1 i denna del. Motionsyrkandena avstyrks.

Identifiering och klassificering av ämnen

Utskottet noterar att bedömningsförfarandena i den EU-gemensamma kemikalielagstiftningen är komplicerade och att de därigenom kan utgöra en utmaning för myndigheter och berörda aktörer. Utskottet ser därför positivt på

att kommissionen åtagit sig att arbeta enligt principen ”Ett ämne, en bedömning” för att se till att metoderna blir mer enhetliga och i möjligaste mån harmoniserade. Utskottet noterar att kommissionen avser att ändra regelverken så att CLP-förordningen blir den centrala rättsakten för faroklassificering. Vidare har kommissionen åtagit sig att föreslå rättsligt bindande farobaserad identifiering av hormonstörande ämnen på grundval av WHO:s definition samt att tillämpa den konsekvent. Utskottet bedömer att dessa initiativ i betydande utsträckning motsvarar de åtgärder som efterfrågas i motion 2020/21:3348 (M) yrkande 8. Motionsyrkandet avstyrks.

Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnena

När det gäller PFAS vill utskottet framhålla att Sverige och likasinnade medlemsstater vid upprepade tillfällen och i olika forum uppmanat kommissionen att ta fram en EU-gemensam PFAS-strategi. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att den kemikaliestrategi för hållbarhet som kommissionen antog hösten 2020 innefattar flera åtgärder som går väl i linje med den reglering av PFAS-ämnena som Sverige länge har verkat för. Utskottet ser särskilt positivt på att kommissionen har åtagit sig att införa en gruppansats för PFAS inom ramen för relevant reglering av vatten, hållbara produkter, livsmedel, industriutsläpp och avfall. Utskottet ser också positivt på att åtgärder ska tas fram för att dels förbjuda PFAS som grupp i brandsläckningsskum samt för andra användningar, dels tillåta endast samhällsnyttig användning av PFAS. Utskottet noterar att arbetet med att definiera vad som är nödvändig användning kommer att vara av grundläggande betydelse.

När det gäller gränsvärden för PFAS påminner utskottet om att Efsa antog nya hälsobaserade gränsvärden så sent som 2020. De nya riktvärdena innebär en kraftig sänkning av tidigare värden. Utskottet noterar att ansvarig myndighet arbetar med att införliva de nya riktvärdena i svensk lagstiftning samt tar fram rekommendationer till svenska konsumenter.

Med hänvisning till det som redovisas ovan anser utskottet att motionerna 2020/21:3348 (M) yrkande 2 och 2020/21:2807 (KD) yrkande 19 inte ska leda till något initiativ från riksdagens sida. Motionsyrkandena avstyrks.

Förbud mot bisfenoler som grupp

Utskottet ser synnerligen allvarligt på den påverkan som hormonstörande ämnen har på människors hälsa och noterar samtidigt att användningen av dessa ämnen ökar i samhället. Därför har utskottet vid upprepade tillfällen framhållit att denna utveckling kräver skyndsamma och kraftfulla åtgärder.

När det gäller bisfenoler har steg tagits på såväl nationell som europeisk nivå för att minska riskerna med sådana ämnen. Utskottet noterar emellertid att Echa uppskattar att förbudet mot BPA i termopapper inneburit en drastiskt ökad användning av det likartade ämnet BPS. Enligt utskottet tydliggör detta betydelsen av att likartade ämnen regleras gruppvis i stället för ett ämne i taget. Utskottet ser därför med tillförsikt på att kommissionen åtagit sig att göra

bedömningsförfarandena enklare och mer transparenta för att minska bördan för alla berörda parter och göra beslutsfattandet snabbare, vilket skulle vara i linje med principen om ”Ett ämne, en bedömning”. I avvaktan på resultatet av de aviserade åtgärderna anser utskottet att motion 2020/21:2807 (KD) yrkande 18 bör lämnas utan vidare åtgärd.

Produktspecifika åtgärder

Utskottet vill inledningsvis påminna om att textilier och byggmaterial är prioriterade strömmar i såväl det nationella som det EU-gemensamma arbetet för att åstadkomma en giftfri cirkulär ekonomi. I fråga om textilier ser utskottet positivt på att regeringen åtagit sig att verka för att det inom EU tas fram en ambitiös textilstrategi som innefattar hela värdekedjan. Utskottet ser också positivt på att Kemikalieinspektionen under de senaste åren bedrivit ett aktivt arbete för att föreslå EU-gemensamma begränsningar av farliga ämnen i textil- och lädervaror för att skapa ett starkt skydd för konsumenterna. Utskottet välkomnar vidare att regeringen gett Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen ett särskilt utpekat ansvar under 2021 att tillsammans anordna dialogmöten för att säkerställa en hållbar textil värdekedja.

När det gäller skadliga ämnen i byggmaterial vill utskottet framhålla vikten av att gemensamma regler tas fram på EU-nivå. Utskottet noterar att kommissionen aviserat en revidering av byggproduktförordningen till slutet av 2021.

I ljuset av redovisningen ovan bedömer utskottet att det bedrivs ett aktivt arbete på såväl europeisk som nationell nivå med att begränsa förekomsten av farliga ämnen i textilier och byggmaterial. I avvaktan på resultatet av detta arbete avstyrker utskottet motionerna 2020/21:3368 (M) yrkande 55 i denna del och 2020/21:2918 (C) yrkande 50.

Växtskyddsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utfasning av växtskyddsmedel, om hur det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännande av växtskyddsmedel ska användas och om hur det pågående godkännandeförfarandet av glyfosat ska bedrivas.

Jämför reservation 17 (L), 18 (M, KD), 19 (SD) och 20 (M, SD).

Motionerna

Utfasning av växtskyddsmedel

Enligt kommittémotion 2020/21:3236 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 5 bör Sverige vara pådrivande i att jord-till-bord-strategin omfattar ambitiösa mål för att begränsa användningen av växtskyddsmedel där det är möjligt. Motionärerna tillägger att växtskyddsmedlens påverkan på den biologiska

mångfalden bör klarläggas inför det fortsatta arbetet med strategin. Enligt motionärerna bör den gemensamma ambitionen inom EU vara att begränsa användningen av växtskyddsmedel i den mån det är möjligt.

På liknande sätt föreslås det i kommittémotion 2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 20 att användningen av bekämpningsmedel i Sverige ska minska. Motionärerna anser att användningen behöver minska dels på de arealer där de största mängderna för närvarande används, dels där riskerna är som störst. Därtill behöver användningen av de kemiska bekämpningsmedel som är mest problematiska ur miljösynpunkt minska. Motionärerna anser att Sverige ska ligga i framkant vad gäller utfasningen av kemiska bekämpningsmedel.

Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

Enligt kommittémotion 2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 28 bör regeringen verka för att myndigheterna i större utsträckning använder sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och tar hänsyn till hur andra medlemsstater förhåller till sig bekämpningsmedel för att på så sätt skapa konkurrensneutrala förutsättningar för det svenska jordbruket. Motionärerna tillägger att användningen av växtskyddsmedel är och bör vara omgärdad av omfattande restriktioner för att minska riskerna, men det är samtidigt viktigt att restriktionerna utformas på ett sätt som inte motverkar syftet.

Även enligt kommittémotion 2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 19 bör regeringen verka för att myndigheterna i större utsträckning använder sig av ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel. I detta arbete bör hänsyn tas till hur andra medlemsstater förhåller sig till växtskyddsmedel för att skapa konkurrensneutrala förutsättningar inom det svenska jordbruket. Syftet är att skapa långsiktighet och förutsägbarhet för landets livsmedelsproducenter.

Enligt kommittémotion 2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 11 bör handläggningen av ansökningar om godkännande av växtskyddsmedel förenklas. Motionärerna anser att myndigheterna bör sträva efter en ytterligare harmonisering med övriga medlemsstater av ansökningar om godkännande och dispenser. Motionärerna framhåller att det är viktigt att hänsyn tas till såväl företagens intressen som de övergripande miljökonsekvenserna av ökad import.

Godkännandeförfarandet för glyfosat

Enligt kommittémotion 2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 29 ska regeringen verka på EU-nivå för att godkännandet och användningen av växtskyddsmedel bygger på vetenskapliga kriterier. Den nya utvärderings- och godkännandeprocessen för glyfosat, som Sverige deltar i genom Kemikalieinspektionen, måste vara faktabaserad.

Tidigare behandling och kompletterande information

Utfasningen av växtskyddsmedel

Växtskyddsmedel, som också ofta kallas bekämpningsmedel, används för att skydda grödor mot skadegörare, sjukdomar eller konkurrerande växter i syfte att optimera livsmedelsproduktionen inom konventionellt eller ekologiskt jordbruk. Växtskyddsmedel används även för att upprätthålla kvaliteten på livsmedel under lagring eller för att hålla vissa områden i det skick som krävs för deras avsedda ändamål, t.ex. jämvägar. Bekämpningsmedel kan vara av kemiskt eller ickekemiskt ursprung och resthalterna av dessa i livsmedel och foder kan vara skadliga för konsumenterna.

År 2009 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 2009/128/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel (direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel). Medlemsstaterna ska enligt direktivet minska de risker och konsekvenser som användningen av bekämpningsmedel innebär för människors hälsa och miljön. Detta ska ske genom främjande av användning av integrerat växtskydd och andra metoder eller tekniker. Enligt artikel 4 i direktivet ska medlemsstaterna utarbeta och fastställa nationella handlingsplaner för en hållbar användning av växtskyddsmedel. I planen ska medlemsstaten fastställa kvantitativa mål, riktmärken, åtgärder och tidtabeller för att minska riskerna med och konsekvenserna av användningen av växtskyddsmedel för människors hälsa och miljön. Planerna ska ses över minst vart femte år.

Våren 2019 beslutade regeringen om den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2019–2022. Det övergripande målet är att åstadkomma en minskande risktrend. Handlingsplanens inriktning är att ytterligare förbättra ett hållbart växtskydd genom utveckling och införlivande av integrerat växtskydd och av hållbara odlingssystem. Följande sex mål fastställs i handlingsplanen:

1. Riskerna för miljön och hälsan ska minska.
2. Halter av växtskyddsmedel i yt- och grundvatten ska minska successivt för att bli nära noll i linje med riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö.
3. Resthalter av växtskyddsmedel i inhemskt odlade vegetabilier ska vara fortsatt låga och riskerna för konsumenten ska totalt sett fortsatt minska.
4. Risker för yrkesmässiga användare av växtskyddsmedel ska minska genom att skyddsåtgärder vidtas och arbetsrutinerna utformas på lämpligt sätt.
5. Hållbara odlingssystem ska utvecklas och tillämpas i ökad omfattning för att minska beroendet av kemiska växtskyddsmedel. Intensiteten i användningen av kemiska växtskyddsmedel ska minska; att öka andelen ekologisk areal är ett sätt att åstadkomma detta. Utvecklingen av hållbara odlingssystem inkluderar bl.a. alternativa metoder och tekniker, sortval, jordbearbetning, växtföljd och andra förebyggande åtgärder.
6. Användningen av växtskyddsmedel som är skadliga för pollinerande insekter ska begränsas så att riskerna minimeras.

I maj 2020 antog kommissionen meddelandet Från jord till bord-strategin, för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem (COM(2020) 381). Meddelandet ingår i den europeiska gröna giv som anger hur Europa ska bli den första klimatneutrala världsdelen senast 2050. Syftet med strategin är att göra EU:s livsmedelssystem till en global standard för hållbarhet. En handlingsplan följer strategin där kommissionen avser att se över relevant lagstiftning och vid behov föreslå ny lagstiftning om den gemensamma jordbrukspolitiken, den gemensamma fiskeripolitiken, internationella standarder, privata certifieringar och märkningar.

I strategin finns flera siffersatta mål, bl.a. för växtskyddsmedel. Kommissionen aviserar att den ämnar vidta åtgärder för att fram till 2030 minska den totala användningen av och risken med kemiska växtskyddsmedel med 50 procent och minska användningen av växtskyddsmedel med hög risk med 50 procent. För att bana väg för alternativ och upprätthålla jordbrukarnas inkomster kommer kommissionen att vidta en rad åtgärder. Den kommer bl.a. att revidera direktiv 2009/128/EG om hållbar användning av bekämpningsmedel, stärka bestämmelserna om integrerat växtskydd och främja en ökad användning av säkra alternativa metoder för att skydda skördar från skadegörare och sjukdomar. Det integrerade växtskyddet kommer att främja användningen av alternativa bekämpningsmetoder, såsom växelbruk och mekanisk ogrärensning. Dessutom kommer det att vara ett av de viktigaste verktygen för att minska användningen och beroendet av kemiska bekämpningsmedel, i synnerhet användningen av farligare bekämpningsmedel.

Utskottet har överlagt med regeringen om strategin. I fråga om de siffersatta målen för bl.a. användning av växtskyddsmedel enades utskottet och regeringen om följande ståndpunkt (§ 2 prot. 2020/21:2):

I förslaget finns det flera siffersatta mål. Det är viktigt att kommissionen redovisar konsekvensanalyser som en del av det fortsatta arbetet. Effekterna för ett enskilt land av siffersatta mål beror av hur dessa utformas. Om målet utgår från en genomsnittlig nivå inom EU, kan det leda till mer likartade konkurrensvillkor om länder med hög förbrukning av antibiotika, kemiska växtskyddsmedel och växtnäring får ett större beting att minska sin förbrukning. Om varje land däremot ska minska sin användning enligt siffersatta mål så blir utmaningarna större för länder som till exempel Sverige som redan ligger lägst inom EU i antibiotikaförbrukning till produktionsdjuren, och har en låg användning av kemiska växtskyddsmedel och av växtnäring.

En viktig del i EU:s gröna giv och i EU:s biodiversitetsstrategi är ansvarsfullt nyttjande av naturresurser som möjliggör ett hållbart och aktivt jord- och skogsbruk. En överanvändning av växtskyddsmedel och växtnäring leder till försämringar i naturmiljön. Regeringen anser att principerna för siffersatta mål behöver klargöras och att det ska finnas en flexibilitet mellan medlemsländerna. Principen för fördelning mellan medlemsländer behöver vara lika konkurrensvillkor och erbjuda flexibilitet.

I maj 2020 presenterade kommissionen resultaten av sin översyn av förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och av förordning (EG) nr 396/2005 om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester (COM(2020) 208). Rapporten innehåller inte några skarpa lagstiftningsförslag men däremot ett antal bedömningar och förslag till åtgärder, bl.a. i fråga om att stärka skyddet för människors hälsa och miljön. Kommissionen framhåller att de granskade förordningarna ingår i ett större regelmässigt och politiskt sammanhang som i synnerhet fastställs genom direktivet om hållbar användning av bekämpningsmedel och den gemensamma jordbrukspolitiken. I dessa regelverk fastställs skyldigheter vad gäller användningen av godkända bekämpningsmedel och incitament till ett mer hållbart jordbruk och mer hållbara jordbruksmetoder. Kommissionen framhåller vidare att det finns en ökande medvetenhet i samhället om livsmedelsproduktionens hållbarhet, och en viktig del av detta är den hållbara användningen av bekämpningsmedel.

Mot denna bakgrund aviserar kommissionen åtgärder för att stärka utbytet av farliga ämnen mot mindre farliga sådana (s.k. substitution) och för att begränsa förekomsten av farliga tillsatsämnen i växtskyddsmedel. Kommissionen aviserar även åtgärder för att dels förbättra genomförandet av utslutningskriterierna som syftar till att fasa ut ämnen som har särskilt farliga egenskaper, dels främja alternativ med låg risk. Kommissionen åtar sig även att stärka miljöövervakningen för att på så sätt nå en ökad kunskap om växtskyddsmedels effekter på biologisk mångfald samt att vidta åtgärder för att det i riskbedömningen av växtskyddsmedel ska tas större hänsyn till biologisk mångfald.

Det framgår av faktapromemoria 2019/20:FPM41 att regeringen välkomnar rapporten. Regeringen är positiv till att kommissionen avser att stärka bestämmelserna om substitution samt begränsa förekomsten av farliga tillsatsämnen i växtskyddsmedel. Regeringen välkomnar åtgärder för ett förbättrat genomförande av utslutningskriterierna och förbättrad vägledning om nödgodkännanden. Vidare anser regeringen att det är angeläget att främja alternativ med låg risk samt öka hänsynen till biologisk mångfald i riskbedömningen av växtskyddsmedel.

Som redovisas ovan beslutade regeringen i januari 2021 om fem nya etappmål för en giffri miljö och giffri cirkulär ekonomi. Etappmålen avser läkemedel i miljön, växtskyddsmedel, biocidprodukter, dioxiner och främjande av en hållbar dagvattenhantering. Etappmålen för växtskyddsmedel och biocider anger att användningen av produkter med sådana ämnen som har särskilt farliga egenskaper ska ha minskat väsentligt 2030.

Som svar på fråga 2020/21:1898 av Nina Lundström (L) anförde miljöminister Per Bolund den 10 mars 2021 bl.a. följande:

EU:s växtskyddsmedelslagstiftning utgör ett av de strängaste systemen i världen för att godkänna och kontrollera användningen av sådana medel. Lagstiftningen bidrar till tillhandahållandet av säker mat för europeiska medborgare och säkerställer en vetenskapligt baserad hög skyddsnivå för människors och djurs hälsa och miljön. Samtidigt är kemisk bekämpning

en av flera viktiga orsaker till försämrad biologisk mångfald i odlingslandskapet.

— — —

Inom EU driver regeringen på för att bekämpningsmedel som är farliga för bin ska antingen förbjudas eller begränsas kraftigt. Vi vill också att fler pollinatörer, särskilt vilda, beaktas vid utvärderingen av risker med bekämpningsmedel. Regeringen arbetar även för att underlätta godkännandet av lågriskmedel och biologiska medel i bekämpningssyfte. I samband med en planerad översyn av EU:s direktiv för en hållbar användning av bekämpningsmedel vill vi att skyddet för hälsa och miljö breddas, särskilt vad gäller skyddet för omgivande mark, landlevande organismer och naturliga predatorer.

Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

På grund av växtskyddsmedels potentiellt skadliga effekter på människors hälsa och miljön omfattas de av strikta regler i EU, främst förordning (EG) nr 1107/2009 (förordningen om växtskyddsmedel) och förordning (EG) nr 396/2005 (förordningen om bekämpningsmedelsrester). Syftet med förordningarna är att säkerställa en hög skyddsnivå för människors och djurs hälsa och för miljön, förbättra funktionen hos EU:s inre marknad, förbättra jordbruksproduktionen i EU och främja internationell handel.

Genomförandet av förordningarna är medlemsstaternas och kommissionens gemensamma ansvar. Medlemsstaterna spelar en viktig roll för den vetenskapliga bedömningen av verksamma ämnen och gränsvärden för bekämpningsmedelsrester där de samarbetar nära med Efsa. Kommissionen använder dessa bedömningar som underlag för att lägga fram förslag till beslut om godkännande, förnyat godkännande och gränsvärden för resthalter av verksamma ämnen. Den ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder röstar därefter om besluten innan de antas formellt av kommissionen. Ansvaret för bedömningarna av växtskyddsmedel och produktgodkännandet av dem ligger helt och hållet hos medlemsstaterna.

Våren 2017 ställde sig riksdagen bakom det som utskottet anförde om effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel (bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Utskottet anförde bl.a. följande:

Utskottet anser att det är angeläget att använda de möjligheter till ett förenklat förfarande som ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel innebär. Ömsesidigt erkännande minimerar onödig administration av ett enskilt erkännande för enskilda medlemsländers myndigheter. Det leder även till effektivare och mer förutsägbara processer, en bättre fungerande inre marknad och jämlika konkurrensvillkor mellan EU-länderna.

Kommissionen ska göra en översyn av växtskyddsmedelslagstiftningen och bl.a. titta på hur det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden fungerar och särskilt medlemsstaternas tillämpning av villkor vid produktgodkännanden. Mot bakgrund av detta bör regeringen se över den svenska tillämpningen av växtskyddsmedelslagstiftningen och göra det lättare för berörda myndigheter att tillämpa regelverket, framför allt när det gäller ömsesidigt erkännande, i syfte att harmonisera och effektivisera arbetet med godkännanden av växtskyddsmedel. I detta

sammanhang är det även viktigt att hänsyn tas till hur andra EU-medlemsländer förhåller sig till växtskyddsmedel för att skapa konkurrensneutrala förutsättningar inom det svenska jordbruket. Vidare bör regeringen i samband med kommissionens översyn av EU-lagstiftningen verka för ett ändamålsenligt regelverk utan att göra avkall på skyddet för miljön och människors och djurs liv och hälsa.

Regeringen har under de senaste åren vidtagit ett antal åtgärder för att åstadkomma en hållbar användning av växtskyddsmedel. År 2010 gav regeringen Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett växtskyddsråd vars syfte är att sprida kunskap och vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte i frågor som rör växtskyddets betydelse för en hållbar och konkurrenskraftig växtodling. Växtskyddsrådet samlar representanter för myndigheter, näring och intresseorganisationer och syftar till att skapa förutsättningar för ökad dialog mellan myndigheter och bransch- och intresseorganisationer. Växtskyddsrådet har fungerat som regeringen avsåg när rådet bildades.

Våren 2017 beslutade regeringen att ge Växtskyddsrådet ett bredare uppdrag för att bättre bidra till ökad förutsägbarhet i beslut kopplade till växtskyddsmedel. Rådet fick därför i uppgift att föra dialog och öka kunskapen om de samhällsekonomiska effekterna av tillämpningen av lagstiftningen. Enligt regeringen ska ökad tillgång till växtskyddsmedel inte leda till att riskerna för vare sig människors hälsa eller miljön ökar. Moderna växtskyddsmedel och metoder kan ha bättre träffsäkerhet och kan därför också innebära en lägre miljöbelastning. En ökad tillgång till olika växtskyddsmedel behöver inte leda till en ökad användning av växtskyddsmedel, utan det kan i stället handla om att uppnå en behovsanpassad bekämpning och möjlighet att undvika problem med resistens. Växtskyddsrådets utökade uppgifter är en åtgärd som ska bidra till det övergripande målet med livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor. För att kunna genomföra uppdraget har Växtskyddsrådet upprättat handlingsplaner för perioderna 2017–2019 respektive 2020–2025.

Ett annat exempel på åtgärder är att regeringen våren 2017 gav Jordbruksverket i uppdrag att redovisa hur Växtskyddsrådet bidrar till livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor och regeringens bedömning om ett hållbart växtskyddsarbete inom ramen för livsmedelsstrategin. Uppdraget redovisades i februari 2020. Enligt Jordbruksverket är flera av de utredningar och aktiviteter som har genomförts inom Växtskyddsrådet framåt-syftande och tar sikte på långsiktiga lösningar för hållbart växtskydd i enlighet med livsmedelsstrategins målsättning.

I Kemikaliemyndighetens årsredovisning för 2020 redovisas att myndigheten under året beslutade i totalt 381 växtskyddsmedelsärenden. Det är färre beslut än 2019 och 2018. Av dessa beslut handlade 37 ärenden om nya produktgodkännanden, vilket inkluderar ömsesidiga erkännanden. Myndigheten redovisar att den totala utgående ärendebalansen för handläggningen av växtskyddsmedel respektive biocidprodukter under perioden 2018–2020 minskade med fem procent.

Regeringen och ansvariga myndigheter har under det senaste året varit aktiva i arbetet med att ta fram rådsslutsatser med anledning av kommissionens arbete med att utvärdera växtskyddsförordningen och förordningen om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester. Enligt uppgift från Näringsdepartementet har regeringen bl.a. lyft behoven av snabbare godkännande och utsläppande av medel på marknaden, bättre samarbete mellan länder samt ett förbättrat zonsystem för ömsesidiga godkännanden.

Som redovisas ovan presenterade kommissionen i maj 2020 resultaten av sin översyn av växtskyddsmedelsförordningen och förordningen om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester (COM(2020) 208). Rapporten innehåller inte några skarpa lagstiftningsförslag men däremot ett antal bedömningar och förslag till åtgärder. Vissa åtgärder innebär antaganden eller ändringar av sekundärrättsakter genom redan delegerad befogenhet till kommissionen.

Sammanfattningsvis framhåller kommissionen att EU har de strängaste reglerna i världen vad gäller användningen av bekämpningsmedel. Kommissionen bedömer att reglerna i stort sett är effektiva men anser att genomförandet kan förbättras, inte minst för att öka resurseffektiviteten. Kommissionen lämnar mot denna bakgrund åtgärdsförslag på följande nio områden:

- stärkt skydd för människors hälsa och miljön
- konkurrenskraft och den inre marknaden
- nödgodkännanden
- försök på ryggradsdjur
- hållbara växtskyddsmedel och lågriskprodukter
- verkställighet
- snabbare svar på nya frågor och tekniska framsteg inom ramen för förordningen om bekämpningsmedelsrester
- internationell handel
- inbördes samstämmighet och förenlighet med annan EU-lagstiftning

Kommissionen åtar sig att vidta åtgärder inom en majoritet av områdena. Flera åtgärder har redan påbörjats.

Kommissionen lämnar även rekommendationer om hur vissa bestämmelser i lagstiftningen bör tillämpas. Inom området konkurrenskraft och den inre marknaden ingick att se över reglerna för ömsesidigt erkännande. Kommissionen anför följande i frågan (s. 10 f.):

Produktgodkännandet av växtskyddsmedel genom ömsesidigt erkännande av produktgodkännanden från andra medlemsstater leder till lägre avgifter för sökande och en minskad börda för medlemsstaterna. Medlemsstater som använder ömsesidigt erkännande har dessutom noterat större ökning av antalet växtskyddsmedel som är tillgängliga på deras marknader. Den faktiska användningen av ömsesidigt erkännande för produktgodkännande av växtskyddsmedel skiljer sig dock stort mellan de olika medlemsstaterna och zonerna. De främsta anledningarna är särskilda (eller ytterligare) nationella krav, bristande harmonisering beträffande metoder som används för att utföra utvärderingar, bristande samarbete och samordning samt suboptimala insatser när det gäller att lämna synpunkter på det arbete som utförts av andra vid den zonbaserade bedömningen, vilket sammantaget

leder till dubbelarbete och förseningar. Att öka användningen av zon-baserade produktgodkännanden och ömsesidiga erkännanden av produktgodkännanden skulle minska dubbelarbetet, frigöra resurser och påskynda marknadsstillträdet för växtskyddsmedel.

[...] Kommissionen rekommenderar att medlemsstaterna minimerar eller avskaffar nationella krav för produktgodkännande av växtskyddsmedel och undviker att upprepa bedömningar. Kommissionen uppmanar medlemsstaterna att öka de insatser och resurser som avsätts för verksamheten hos respektive zons styrkommitté för att öka samarbetet och samordningen. För att mer effektivt åtgärda skillnader rekommenderar kommissionen att medlemsstaterna tar hjälp av arbetsgruppen för frågor efter godkännande (Post Approval Issues Working Group), som ingår i den ständiga kommittén för växter, djur, livsmedel och foder, på samma sätt som man gör i den samordningsgrupp som inrättats genom förordningen om biocidprodukter.

I regeringens skrivelse 2019/20:75 meddelade regeringen att tillkännagivandet om effektiva godkännandeprocesser bereds vidare i avvaktan på kommissionens översyn av bl.a. växtskyddsmedelsförordningen. Det framgår av faktpromemoria 2019/20:FPM41 att regeringen är positiv till att kommissionen i sin översyn av växtskyddsmedelsförordningen m.m. åtar sig att stärka bestämmelserna om substitution samt begränsa förekomsten av farliga tillsatser i växtskyddsmedel. I regeringens skrivelse 2020/21:75 redovisar regeringen att punkten bereds vidare.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 23) föreslår regeringen att riksdagen anvisar ca 250 miljoner kronor till anslaget 1:18 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket. Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser för att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot bl.a. säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel. Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:MJU2, rskr. 2020/21:132).

Av Jordbruksverkets regleringsbrev för 2021 framgår att ca 17 miljoner kronor av anslaget 1:18 får användas för försöks- och utvecklingsverksamhet för att bidra till uppfyllelse av miljö kvalitetsmål som är relevanta för jordbruket, särskilt Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning, Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan. Av anslaget får medel användas för en strategi för växtskydd med beaktande av relevanta miljö kvalitetsmål.

Godkännandeförfarandet för glyfosat

Som redovisas ovan är lagstiftningen för växtskyddsmedel harmoniserad på EU-nivå. Förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden syftar till att säkerställa en hög skyddsnivå för människors och djurs hälsa och för miljön samt till att förbättra den inre marknads funktionssätt och samtidigt förbättra jordbruksproduktionen. För att säkerställa en hög skyddsnivå får ett verksamt ämne eller ett växtskyddsmedel bara godkännas om ämnet eller medlet inte har några skadliga hälsoeffekter på människor eller djur och om det inte påverkar miljön på ett oacceptabelt sätt.

En godkännandeförordning för det aktuella verksamma ämnet ska enligt artikel 13 i förordningen antas ”på grundval av granskningsrapporten, andra faktorer av betydelse för den aktuella frågan och försiktighetsprincipen”. Efsa genomför en oberoende riskbedömning av verksamma ämnen, men beslutet om godkännande tas av kommissionen.

I slutet av 2017 föreslog kommissionen att godkännandet för glyfosat som verksamt ämne skulle förnyas för ytterligare fem år. I beaktandesatserna till sitt förslag om ett förnyat godkännande för glyfosat hänvisade kommissionen dels till Europaparlamentets resolutioner om glyfosat, dels till ett medborgarinitiativ där det särskilt hänvisats till glyfosat i en av de tre målsättningarna. Därutöver åtog sig kommissionen att undersöka hur reglerna om transparens kan ses över för att öka insynen i de vetenskapliga underlagen. Förslaget fick stöd av en kvalificerad majoritet i rådet. Det innebar att glyfosat fick ett förnyat godkännande i ytterligare fem år fram till den 15 december 2022.

Sverige deltog i kommissionens process för godkännande av glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel. Som svar på frågorna 2017/18:147 av Jonas Jacobsson Gjörtler (M) och 2017/18:174 av Eskil Erlandsson (C) anförde dåvarande miljöminister Karolina Skog den 1 november 2017 att Echa noga har granskat alla tillgängliga studier om glyfosat och kommit till slutsatsen att det inte finns grund för att klassificera glyfosat som cancerframkallande. Statsrådet tillade att regeringen anser att det är viktigt att respektera vetenskapliga bedömningar och att följa reglerna. Regeringen anser också att det är viktigt att ett godkännande kan vinna bred acceptans bland medlemsstater och bland medborgarna. Det är viktigt att regeringen tar den oro som finns kring miljörisker med glyfosat på allvar. Samtidigt behöver lantbrukare få tid att ställa om till alternativa metoder.

I februari 2018 beslutade Europaparlamentet om tillsättning av ett särskilt utskott för unionens förfarande för godkännande av bekämpningsmedel och fastställande av dess ansvarsområden, sammansättning och mandatperiod, PEST. Utskottets mandat ålade ledamöterna att närmare utreda EU:s godkännandeförfarande för bekämpningsmedel i sin helhet. Länderna har kommit överens om att Frankrike, Nederländerna, Sverige och Ungern gemensamt ska ansvara för utvärderingen av glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel. De fyra länderna ska vara klara med sin gemensamma utvärdering den 15 juni 2021. Under det att utvärderingen pågår finns det enligt uppgift från Kemikalieinspektionen inte möjlighet att ta emot synpunkter eller ytterligare uppgifter från tredje part. När utvärderingen är klar skickas den till kommissionen samt till Echa och Efsa för granskning och publicering. Efter att Echa och Efsa har publicerat sin rapport bjuder de in till samråd. Då kommer det att finnas möjlighet för tredje part samt övriga medlemsstater att lämna synpunkter och information. Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen är samråd planerade att pågå under hösten 2021.

Regeringen har nyligen föreslagit vissa begränsningar i användningen av växtskyddsmedel med glyfosat. Våren 2020 föreslog regeringen en ändring i

förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel. Förslaget innebär ett förbud mot användning av växtskyddsmedel inom följande områden:

- på ängs- eller betesmark som inte är lämplig att plöja men som kan användas till slätter eller bete
- på skolgårdar eller gårdar till förskolor eller på lekplatser som allmänheten har tillträde till
- i parker eller trädgårdar eller andra områden som i första hand är avsedda att vara rekreationsområden som allmänheten har tillträde till
- inom koloniträdgårdsområden eller i växthus som inte används yrkesmässigt
- på tomtmark för bostadshus eller på krukväxter i hemträdgårdsmiljö
- på växter inomhus utom i produktionslokaler, lagerlokaler och liknande.

Förslaget innehåller även ett bemyndigande för Kemikalieinspektionen att föreskriva om undantag från förbudet mot verksamma ämnen i växtskyddsmedel som bedöms innebära en begränsad risk för människors hälsa och miljön. Förslaget har remitterats och därefter omarbetats. I oktober 2020 anmäldes ett förslag till kommissionen. Förslaget är under beredningen i Regeringskansliet.

Kemikalieinspektionen har även sedan tidigare infört begränsningar i användningen av växtskyddsmedel som innehåller glyfosat. Syftet har bl.a. varit att minska risken för föroreningar av vattenmiljön och att förhindra onödiga rester av glyfosat i livsmedel. I Sverige har växtskyddsmedel med glyfosat länge inte fått användas före skörd av spannmål, något som har inneburit en kraftigt minskad exponering för glyfosat för svenska konsumenter.

Utskottets ställningstagande

Utfasningen av växtskyddsmedel

Utskottet ser mycket positivt på att regeringens arbete när det gäller växtskydd är inriktat på att åstadkomma en minskande risktrend. Regeringens ambition är bl.a. att halterna av växtskyddsmedel i yt- och grundvatten ska minska successivt för att bli nära noll i linje med det av riksdagen fastställda miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö samt att användningen av växtskyddsmedel som är skadliga för pollinerande insekter ska begränsas så att riskerna minimeras. Utskottet välkomnar att regeringen driver på inom EU för att bekämpningsmedel som är farliga för bin antingen ska förbjudas eller begränsas kraftigt. Utskottet välkomnar även att regeringen nyligen beslutat om ett nytt etappmål som anger att användningen av växtskyddsmedel med särskilt farliga egenskaper ska ha minskat väsentligt 2030.

Mot bakgrund av de åtgärder som regeringen redan vidtagit anser utskottet att de förslag som förts fram i motionerna 2020/21:3236 (L) yrkande 5 och 2020/21:2709 (MP) yrkande 20 till övervägande del är att betrakta som tillgodosedda. Motionsförslagen kan därför lämnas utan vidare åtgärd.

Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden

Frågan om det ömsesidiga erkännandet av växtskyddsmedel har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare. Även detta år konstaterar utskottet att en konkurrenskraftig livsmedelsproduktion fordrar en god tillgång till växtskyddsmedel, såväl biologiska och kemiska som alternativa metoder. En effektiv och likvärdig godkännandeprocess för växtskyddsmedel skapar en väl fungerande inre marknad och jämlika konkurrensvillkor inom EU. Utskottet noterar att kommissionen nyligen utvärderat regelverket för användning av växtskyddsmedel och bedömt att en ökad användning av zonbaserade produktgodkännanden och ömsesidiga erkännanden av produktgodkännanden skulle minska dubbelarbetet, frigöra resurser och påskynda marknadsinträdet för växtskyddsmedel. Utskottet ser därför mycket positivt på att regeringen och ansvarig myndighet är drivande i frågan och bl.a. lyft behoven av samarbete mellan medlemsstater samt förbättring av zonsystemet. Utskottet noterar därutöver att regeringen inom ramen för livsmedelsstrategin har gjort ett betydande antal satsningar för att säkra tillgången till växtskyddsmedel.

Mot bakgrund av det som anförts ovan bedömer utskottet att de förslag som framförs i motionerna 2020/21:3350 (M) yrkande 28, 2020/21:2808 (KD) yrkande 19 och 2020/21:734 (SD) yrkande 11 i betydande utsträckning redan är tillgodosedda. Därmed avstyrks motionsyrkandena.

Godkännandeförfarandet för glyfosat

Utskottet noterar att det bland EU:s invånare finns en oro för de miljö- och hälsorisker som har kopplats till glyfosat som verksamt ämne i växtskyddsmedel. I det fall ett förlängt godkännande av glyfosat ska vinna acceptans inom unionen måste det baseras på vetenskapliga bedömningar. Utskottet ser ingen anledning att ifrågasätta att regeringen och ansvarig myndighet redan arbetar enligt denna devis inom ramen för den pågående utvärderingen av glyfosat. Utskottet noterar att utvärderingen ska vara klar sommaren 2021 och att samråd ska hållas under hösten 2021. Utskottet finner inget skäl att föreslå någon åtgärd så som det anförs i motion 2020/21:3350 (M) yrkande 29. Motionsyrkandet avstyrks.

Övriga kemikaliepolitiska frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om regleringen av nanomaterial, om en översyn av ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier samt om hur Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier ska säkerställas.

Jämför reservation 21 (KD), 22 (C) och 23 (M, SD).

Motionerna

Regleringen av nanomaterial

Enligt kommittémotion 2020/21:2807 av Kjell–Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 17 är regleringen av nanomaterial undermålig och det finns ett stort behov av att anpassa lagstiftningen inom EU och säkerställa att etappmålet om nanopartiklar och nanomaterial uppnås. Motionärerna anser därför att regeringen inom EU ska verka för att kommissionen utreder hur en säker reglering av nanomaterial kan garanteras.

ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier

I kommittémotion 2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 18 föreslås att direktiv 2011/65/EU, det s.k. ROHS-direktivet (restriction of the use of certain hazardous substances in electrical and electronic equipment), justeras för att möjliggöra digitala informationsbärare på alla slags produkter. Motionärerna anser att digitala informationsbärare som sitter fysiskt på produkterna och ger information om vad produkten innehåller, var den kommer ifrån och hur den ska återvinnas, är ett bra exempel på vad tekniken kan göra, men också på hur lagstiftningen inte följt med teknikutvecklingen. Motionärerna påpekar att digitala informationsbärare för textilier i dagsläget försvåras av ROHS-direktivets bestämmelser, och motionärerna vill att Sverige verkar för att revidera denna lagstiftning.

Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier

I kommittémotion 2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 13 framhålls vikten av att säkerställa Sveriges beredskapsförsörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp. Enligt motionärerna har pandemin tydliggjort bristerna i landets beredskap och Sverige behöver öka sin självförsörjningsgrad rejält. Det måste utarbetas en ny typ av strategisk plan för lagerhållning på flera olika områden och bättre samsyn och samverkan mellan myndigheter och näring för att bidra till en fullgod beredskapsplan för Sverige.

Tidigare behandling och kompletterande information

Regleringen av nanomaterial

Med nanomaterial avses ytterst små material som definieras så att minst en dimension är av storleksordningen 1–100 miljondels millimeter. Nanomaterial är alltså inte särskilda ämnen, utan mycket små former av ämnen som också ofta förekommer i större form. En rad vanliga ämnen kan förekomma som nanomaterial, t.ex. metaller och metalloxider. Den extremt lilla storleken hos nanomaterial innebär att ett ämne kan få helt andra egenskaper när det förekommer som ett nanomaterial jämfört med sin större, ”vanliga” form. Nanomaterialens förändrade egenskaper kan också innebära förändrad påverkan på människa och miljö och därmed orsaka andra eller nya typer av hälso- och miljörisker jämfört med de som ”vanliga” kemiska ämnen kan ge upphov till.

Den nationella plattformen för nanosäkerhet, Swe Nano Safe, etablerades 2016 vid forskningscentrumet Swetox på uppdrag av regeringen och är sedan 2019 placerad vid Karolinska institutet där den ingår som en verksamhet under sekretariatet för riskbedömning, undersökning och tillämpat arbete. Swe Nano Safe arbetar med att utveckla möjligheterna till kommunikation och samverkan mellan aktörer samt identifiera hinder och åtgärder för säker hantering av nanomaterial. På webbportalen swenanosafe.se presenteras aktuell forsknings- och myndighetsinformation tillsammans med grundläggande information om lagar och vägledningar och kunskapsläget inom forskningen.

I Kemikalieinspektionens slutredovisning för uppdraget om en handlingsplan för en giftfri vardag (rapport 4/2020) framhåller myndigheten att EU-lagstiftningen, inte minst Reachförordningen, är komplex och att det krävs bred närvaro med experter i tekniska arbetsgrupper och expertgrupper för att det ska vara möjligt att effektivt påverka tillämpningen och utvecklingen av regelverket. Enligt myndigheten gäller detta inte minst inom utvecklingsområden som nanomaterial. Under de senaste tio åren har Kemikalieinspektionen tagit fram underlag och drivit på utvecklingen av lagstiftningen på detta område.

Under 2010–2015 analyserade Kemikalieinspektionen vilka regelförändringar som behövs för att EU-lagstiftningen ska ge ett starkt skydd mot riskerna med nanomaterial. Genom Kemikalieinspektionen lämnade regeringen 2012 förslag om ny reglering av riskerna med nanomaterial inom Reachförordningen. Våren 2018 röstade EU igenom ett förslag om informationskrav specifikt för nanomaterial. Beslutet trädde i kraft den 1 januari 2020. Enligt Kemikalieinspektionen leder beslutet till bättre information om egenskaper och användning av nanomaterial, vilket kan möjliggöra bättre riskbedömningar. Därefter har Kemikalieinspektionen arbetat inom EU med att få in nanospecifik information även i bilaga II om säkerhetsdatabladen. Krav på detta infördes den 1 januari 2021.

För att utveckla regler för nanomaterial behövs ökad kunskap om vilka nanomaterial som finns på marknaden. Ett EU-gemensamt register för att samla information från företagen har efterfrågats, men EU-kommissionen har

beslutat att inte inrätta ett sådant. I stället har Echa infört en nanoplattform (EU:s observatorium för nanomaterial, EUON). Några medlemsländer har infört nationella register. I Sverige har Kemikalieinspektionen beslutat att även information om nanomaterial ska lämnas när en kemisk produkt anmäls till produktregistret. De första registreringarna gjordes under 2019.

Vidare har Kemikalieinspektionen varit aktiv inom OECD-arbetet med att få fram nanospecifika testmetoder som kan användas av företagen samt i arbetet i Echans regi med att få fram vägledningsdokument som riktar sig till företag och som är kopplade till de nya registreringskraven för nanomaterial.

I regleringsbrevet för 2021 ger regeringen Naturvårdsverket respektive Kemikalieinspektionen uppdrag som gäller nanomaterial. För budgetåret 2021 har Kemikalieinspektionen i uppdrag att redovisa resultatet av sitt arbete för att nå en säker reglering av hanteringen av nanomaterial. Dessutom har Naturvårdsverket i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar för att säkerställa en säker återvinning av avfall som innehåller nanomaterial. I handlingsplanen för cirkulär ekonomi tillägger regeringen att uppdraget till Naturvårdsverket ges bl.a. för att ta vara på innovationspotentialen i nanomaterialen och framtidssäkra de produkter och den teknik som sätts på marknaden.

I den kemikaliestrategi för hållbarhet (COM(2020) 667) som kommissionen antog i oktober 2020 åtar sig kommissionen att vidta åtgärder för att på olika sätt stärka den EU-gemensamma regleringen av nanomaterial. Som redovisas ovan åtar sig kommissionen att vidta åtgärder för att uppnå enhetliga regleringsresultat. Enligt kommissionen måste EU:s kemikalielagstiftning därför använda konsekvent terminologi, vilket är särskilt betydelsefullt för bl.a. nanomaterial. Kommissionen åtar sig att se över definitionen av nanomaterial⁶ och se till att den tillämpas konsekvent i hela lagstiftningen med hjälp av rättsligt bindande mekanismer. Kommissionen åtar sig även att inrätta en samordningsmekanism inom kommissionen för att i möjligaste mån komma överens om och synkronisera åtgärder i hela kemikalielagstiftningen när det gäller identifiering och klassificering av faror och riskbedömning och övervaka processen mot ”Ett ämne, en bedömning”.

ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier

Utskottet har tidigare under mandatperioden framhållit betydelsen av att förbättra tillgången till konsumentvänlig information om kemikalier i varor och produkter. I betänkande 2019/20:MJU14 Kemikaliepolitik uttryckte utskottet sitt stöd till den aviserade utredningen om möjligheten att förse alla varor med ett produktpass som skulle kunna ge information bl.a. om en produkts innehåll och ursprung. Utskottet såg också positivt på det förändringsarbete som presenteras i kommissionens nya konsumentagenda där kommissionen bl.a. lyfter frågan om elektroniska produktpass.

⁶ Kommissionens rekommendation 2011/696/EU om definitionen av nanomaterial.

Som redovisas ovan publicerade kommissionen i mars 2020 en ny handlingsplan för cirkulär ekonomi (COM(2020) 98). Några frågor som lyfts i handlingsplanen är åtgärder för informationssystem för att spåra ämnen som inger betänkligheter i varor och att utvidga ekodesigndirektivet för att skapa mer hållbar produktdesign. Vissa materialströmmar och produkttyper pekas ut som särskilt viktiga ur ett cirkulärt perspektiv, exempelvis textilier.

Regeringen framhåller i sin handlingsplan för cirkulär ekonomi, som presenterades i januari 2021, att den inom ramen för EU-arbetet ska verka för att produktpass blir verklighet. Enligt regeringen finns det ett behov av insatser för att aktivt delta i och påverka den utveckling som sker inom EU, t.ex. att öka kunskapen om förutsättningarna för att införa produktpass. Det är också viktigt att produktpassen får en utformning som stämmer med den fria rörligheten för varor och gemensamma principer för internationell handel. Bättre kunskap om produkter, som information om de material som ingår i produkter och hur de kan repareras eller återvinnas, gör det lättare för producenter och aktörer i avfallsledet att hantera produkter på ett hållbart sätt. Informationen kan också utgöra underlag för lättillgänglig information till konsumenterna.

Under hösten 2020 presenterade kommissionen en färdplan för ett initiativ för hållbara produkter som bl.a. omfattar en översyn av ekodesigndirektivet. En öppen konsultation pågår under våren 2021. Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen är det troligt att direktivet i framtiden kommer att hantera fler hållbarhetsaspekter, inklusive information om kemikalier, och omfatta fler produktgrupper såsom textilier och möbler.

Vid det statliga forskningsinstitutet RISE pågår det sedan 2017 ett projekt (Tex.it) om informationssystem för framtidens textilier. Användning av digitala informationsbärare integrerade i plagg, s.k. RFID-taggar, har enligt RISE potential att kraftigt öka framtida spårbarhet i hela försörjningskedjan och underlätta efterföljande sorteringsprocesser inför återvinning. Huvudmålet för projektet är att bygga grunden till ett digitalt system baserat på RFID för att nå cirkulära textilvärdekedjor. RISE har under flera år tittat på möjligheterna att integrera digitala informationsbärare i textila produkter. Enligt RISE skulle införandet av denna typ av teknologi radikalt ändra förutsättningarna för framtidens textilhanteringssystem. Projektet ska redovisas den 30 juni 2021.

ROHS-direktivet (2011/65/EU) omfattar elektriska och elektroniska produkter och dit hör produkter som drivs av ström eller batteri. Ibland finns det elektronik även i textilvaror, t.ex. skor eller kläder med inbyggd LED-belysning. I ROHS-direktivet finns det förbud mot vissa tungmetaller, flamskyddsmedel och ftalater.

Direktivet ses regelbundet över. Enligt artikel 24.2 i direktivet ska kommissionen senast den 22 juli 2021 genomföra en allmän översyn av direktivet och lägga fram en rapport för Europaparlamentet och rådet samt vid behov lägga

fram lagstiftningsförslag. Enligt artikel 6 ska kommissionen dessutom regelbundet göra en ämnesspecifik översyn av de ämnen som omfattas av begränsningar i direktivets bilaga II.

I slutredovisningen av en handlingsplan för en giftfri miljö (rapport 4/2020) redovisar Kemikalieinspektionen att den nyligen besvarat två samråd inom ramen för översynen av ROHS-direktivet, i fråga om dels den allmänna översynen, dels den ämnesspecifik översynen. Myndighetens förslag syftar till att öka skyddet för människors hälsa och miljö samt till att förbättra och förenkla arbetet inom direktivet. På grund av den snabba utvecklingen av elektrisk och elektronisk utrustning påpekar myndigheten att det behövs processer som tar hänsyn till detta och en uppdaterad vägledning om vad som omfattas av direktivet.

Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier

Livsmedels- och dricksvattenförsörjning har identifierats som viktig verksamhet av Försvarsberedningen, Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Utredningen om säkerhetsskyddslagen (SOU 2015:25). Inom Nato är resilienta system för livsmedels- och dricksvattenförsörjningen en av sju civila förmågor som gör ett land mer civilt resiliert, dvs. motståndskraftigt. Livsmedels- och dricksvattenförsörjning omfattar komplexa flöden och ansvarskedjor med många aktörer, både offentliga och privata.

För att upprätthålla dricksvattenförsörjning och avloppsrening krävs ett antal kemikalier. Vissa kemikalier måste finnas tillgängliga kontinuerligt för att klara av produktion och leverans av ett säkert dricksvatten och hanteringen av avloppsvatten eftersom de används i beredningsprocessen vid vattenverken. Kemikalieförsörjningen kan påverkas vid svåra eller långvariga störningar i nationella och internationella varuflöden.

År 2017 lämnade Försvarsberedningen förslag om inriktningen av totalförsvaret och utformningen av den civila verksamheten i totalförsvaret (Ds 2017:66 Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025). I rapporten redovisas att det svenska krisberedskapssystemet bygger på den s.k. ansvarsprincipen. Utgångspunkten är att det verksamhetsansvar som kommunerna har för exempelvis de samhällsviktiga verksamheterna omsorg om äldre och barn, skola, dricksvattenförsörjning, renhållning, avlopp, räddningstjänst och väghållning kvarstår vid en samhällsstörning, en fredstida krissituation och under höjd beredskap. På samma sätt kvarstår regionernas verksamhetsansvar för bl.a. hälso- och sjukvård, smittskydd och kollektivtrafik vid en fredstida krissituation. Beredskapen bygger därmed i stor utsträckning på den ordinarie verksamhetens leveranssäkerhet, uthållighet och robusthet. De aktörer som har ansvar för samhällsviktig verksamhet måste följaktligen samverka och samordna sin verksamhet för att viktiga samhällsfunktioner ska kunna upprätthållas även i

kris. Livsmedelsverket ansvarar för den nationella samordningen av beredskapsplanering i fråga om dricksvattenförsörjning. Kommunerna ansvarar för själva tillhandahållandet av dricksvatten som en del av den kommunaltekniska försörjningen. Detta ansvar kvarstår alltså även vid olika störningar och avbrott.

För att kommunen ska kunna säkerställa tillgången till dricksvatten vid höjd beredskap och krig anser Försvarsberedningen att planeringen och logistiken kring dricksvattenförsörjningen bör stärkas hos kommunerna. Förutom att inventera och säkerställa möjligheter till reservvattentäkter konstaterar Försvarsberedningen att det kan finnas behov av att utöka lagerhållningen av kemikalier och reservdelar samt säkra tillgången på reservkraft för att säkerställa nödvattenförsörjningen. Olika metoder för att upprätthålla försörjning av dricksvatten i de fall transportmöjligheterna begränsas bör identifieras. Försvarsberedningen anser att kommunerna i fredstid behöver planera för en prioritering av dricksvattenförsörjningen på den lokala nivån utifrån geografiska och faktiska förhållanden i den egna kommunen. Beredningen konstaterar även att länsstyrelserna vid höjd beredskap kan komma att ha en roll när det gäller att göra prioriteringar av nödvatten mellan kommuner i det egna länet.

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 6 och 23) att coronapandemin har synliggjort behoven av att trygga samhällets försörjningsberedskap och av åtgärder för att samhällsviktig verksamhet ska fungera under en kris. Ökade medel för planering, kunskapsuppbbyggnad och förmågeutveckling inom samhällsviktiga funktioner kommer enligt regeringen att stärka totalförsvarets robusthet och uthållighet. Regeringens inriktning är att återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras, att länsstyrelserna fortsätter att arbeta med beredskapsfrågor och civilt försvar samt att de vidtar åtgärder för att minska riskerna och sårbarheterna i sina verksamheter.

Mot bakgrund av det behov som regeringen ser av ytterligare åtgärder utöver insatserna inom ramen för livsmedelsstrategin föreslår regeringen satsningar i budgetpropositionen för uppbyggnad av livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning vid höjd beredskap och då ytterst krig (utg. omr. 23). Regeringen föreslår att riksdagen ökar anslaget 1:14 Livsmedelsverket med 18 miljoner kronor 2021 för att intensifiera uppbyggnaden av det civila försvaret. Regeringen föreslår därutöver att riksdagen anvisar 29 miljoner kronor till anslaget 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet för 2021. Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (prop. 2020/21:1 utg.omr. 23, bet. 2020/21:MJU2, rskr. 2020/21:132).

I Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2021 ger regeringen myndigheten i uppdrag att utveckla stödet till kommunernas arbete med dricksvattenförsörjning genom åtgärder, inklusive ett forum för samverkan med branschens aktörer, som under höjd beredskap minskar sårbarheten bl.a. i fråga om tillgång, omfördelning och lagerhållning av kemikalier. Myndigheten ska till-

sammans med länsstyrelserna utveckla frågor om regional prioriteringsförmåga i fråga om nödvatten och utveckla stöd för länsstyrelsernas vägledning till kommunernas arbete med kontinuitetsplanering för dricksvattenförsörjning under höjd beredskap. Myndigheten ska redovisa vidtagna åtgärder och uppnådda resultat till regeringen senast den 22 februari 2022.

Sedan 2020 års regleringsbrev arbetar Livsmedelsverket med ett regeringsuppdrag för att utveckla frågor om dricksvattenförsörjning i det civila försvaret inom myndighetens arbete med nationell samordning av dricksvattenfrågor. Myndigheten ska även utarbeta ett förslag till arbetsplan för 2021–2023 för arbetet med att stärka dricksvattenförsörjningen under höjd beredskap. Planen ska lämnas till regeringen senast den 30 april 2021.

Därutöver har regeringen i regleringsbrevet för 2021 gett Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) i uppdrag att tillsammans påbörja lämpliga åtgärder för att inleda uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap. Bland åtgärderna ska ingå bl.a. kartläggning av strategiska varor för livsmedelskedjans funktionalitet, identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet i livsmedelskedjan samt analys av livsmedelskedjans beroenden och sårbarheter. Uppdraget ska redovisas senast den 22 februari 2022. Jordbruksverket, Livsmedelsverket och SVA har dessutom i uppdrag att utarbeta ett förslag till arbetsplan för perioden 2021–2023 i fråga om en uppbyggnad av livsmedelsberedskapen inklusive åtgärder vid en bristsituation i livsmedelskedjan. Myndigheternas gemensamma arbetsplan ska redovisas senast den 30 april 2021.

Hösten 2020 överlämnade regeringen den försvarspolitiska propositionen (prop. 2020/21:30) i vilken regeringen lämnar förslag om bl.a. ett övergripande mål för totalförsvaret, nya mål för det militära respektive civila försvaret för perioden 2021–2025 samt inriktningen för Försvarsmaktens krigsorganisation. I fråga om det civila försvaret bedömer regeringen att det är särskilt viktigt att arbetet med att stärka motståndskraften i de viktigaste samhällsfunktionerna vidareutvecklas och fördjupas. Att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna inkluderar att upprätthålla en nödvändig försörjning. Det innebär som regel en lägre ambitionsnivå än i ett fredstida normalläge. Regeringen redovisar att arbetet har påbörjats men att det nu behöver intensifieras ytterligare. Arbetet med att öka motståndskraften inom särskilt områdena ordning och säkerhet, skydd av civilbefolkningen, hälso- och sjukvård, livsmedel och dricksvatten, finansiell beredskap, transporter, energiförsörjning samt elektroniska kommunikationer och post behöver vidareutvecklas och stärkas.

Regeringen framhåller vidare att försörjningstryggheten när det gäller kemikalier för dricksvattenproduktion är en betydelsefull fråga i den kommunala kontinuitetsplaneringen och i planeringen inom såväl krisberedskap som civilt försvar. Att säkerställa en nödvändig försörjning av bl.a. livsmedel, dricksvatten, energi och läkemedel samt tillgång till vissa strategiska insatsvaror för inhemsk industriell produktion samt tillhörande transporter är avgörande för att upprätthålla förmågan inom totalförsvaret.

Regeringen framhåller även att det kan finnas behov av att utöka lagerhållningen av kemikalier och reservdelar hos dricksvattenproducenterna för att säkra dricksvattenproduktionen. Livsmedelsverket bör fortsätta att stödja kommunerna i deras arbete med att säkerställa dricksvattenproduktionen i exempelvis frågor om tillgång till och omfördelning och lagerhållning av kemikalier och även verka för att standardisera utrustning och reservdelar. Riksdagen biföll regeringens förslag i denna del (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr 2020/21:136).

Den 1 mars 2021 överlämnade Utredningen om civilt försvar sitt slutbetänkande Struktur för ökad motståndskraft (ännu inte publicerad i SOU-serien). Utredningen har haft i uppdrag att analysera och föreslå en struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, regional och lokal nivå. Utredningen föreslår att beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten inrättas. Livsmedelsverket, Jordbruksverket, SVA och länsstyrelserna har centrala uppgifter i arbetet med att säkerställa att det finns goda förutsättningar för landets försörjning av livsmedel och dricksvatten. Utredningen föreslår därför att dessa myndigheter ska ingå i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Utredningen konstaterar vidare att en fungerande avloppshantering är av kritisk betydelse för livsmedels- och dricksvattenförsörjningen, inte minst ur smittskyddssynpunkt. Det är viktigt att det finns en samlad beredskap för att säkra tillgången till rent och säkert vatten vid händelse av kris eller höjd beredskap. Utredningen konstaterar även att dricksvatten och avlopp till stor del omfattar samma verksamhetsaktörer och att man till viss del är beroende av samma insatsvaror för att rena dricksvatten respektive avloppsvatten. I många fall utnyttjas också samma vattentäkt för både dricksvatten och avlopp. Avlopp bör därför ingå i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Utredningen bedömer vidare att beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten är avgränsad och specifik och omfattar viktiga samhällsfunktioner med starka beroendeförhållanden. Utredningen anser att verksamheten är viktig för totalförsvaret och för den fredstida krisberedskapen. Det finns också ett starkt behov av samordning mellan de myndigheter som utredningen föreslår ska ingå i beredskapssektorn när det gäller planering för och genomförande av beredskapsåtgärder. Utredningen vill också framhålla betydelsen av en strukturerad och aktiv samverkan med andra aktörer, bl.a. privata företag och livsmedelsproducenter. Utredningens förslag och bedömningar bereds inom Regeringskansliet.

Åtgärder för att säkra tillgången på kritiska kemikalier vidtas även på EU-nivå. Som redovisas ovan antog kommissionen i oktober 2020 en kemikaliestrategi för hållbarhet (COM(2020) 667). I strategin framhåller kommissionen att coronapandemin inte bara har ökat det akuta behovet av att skydda människors och planetens hälsa utan också har gjort oss medvetna om att tillverknings- och försörjningskedjorna har blivit alltmer komplexa och globaliserade för vissa kritiska kemikalier från tredjeländer, t.ex. sådana som behövs för att

producera läkemedel. Enligt kommissionen måste EU stärka sitt öppna strategiska oberoende med motståndskraftiga värdekedjor och diversifiera hållbar anskaffning av de kemikalier som har nödvändiga användningar för vår hälsa och för en klimatneutral och cirkulär ekonomi. För att ekonomin och hälso- och sjukvårdssystemen ska bli mer motståndskraftiga krävs det även att EU:s befintliga produktionskapacitet för kemikalier utvecklas, att det finns tillräckligt diversifierade försörjningskällor och en bättre hantering av risken för leveransstörningar på alla nivåer, strategiska reserver och lageruppbyggnad samt mekanismer för att säkerställa att leveranskedjorna kan fortsätta att fungera opåverkade i händelse av en kris.

Mot denna bakgrund åtar sig kommissionen att vidta följande åtgärder:

- identifiera strategiska beroenden och föreslå åtgärder för att minska dessa beroenden
- identifiera strategiska värdekedjor, särskilt för teknik och tillämpningar som är relevanta för den gröna och digitala omställningen, där kritiska kemikalier är viktiga komponenter
- samarbeta med berörda aktörer för att öka unionens strategiska arbete på kemikalieområdet
- främja interregionalt samarbete längs hållbara värdekedjor för kemikalier, genom smart specialisering för att påskynda utvecklingen av gemensamma investeringsprojekt
- främja EU:s motståndskraft när det gäller försörjning och hållbarhet i fråga om kemikalier som används i tillämpningar som är nödvändiga för samhället, genom EU:s finansierings- och investeringsmekanismer

Utskottets ställningstagande

Regleringen av nanomaterial

Nanomaterial och andra avancerade material är ett område i mycket snabb utveckling. Liksom motionärerna anser utskottet att riskbedömningar och säkerhetsrutiner kontinuerligt måste ses över och anpassas till denna utveckling så att hanteringen av nanomaterial och produkter som innehåller nanomaterial blir så säker som möjligt. Utskottet ser därför mycket positivt på att regeringen och ansvarig myndighet aktivt drivit på för att anpassa informationskraven i Reachförordningen så att de inkluderar relevanta data för karakterisering av nanomaterialens miljö- och hälsoegenskaper. Utskottet ser också positivt på att det inom EU och i internationella forum har vidtagits åtgärder för att öka kunskapen om nanomaterial, vilket är grundläggande för den fortsatta regelutvecklingen.

Utskottet förutsätter att regeringen även fortsättningsvis är drivande i arbete med att utforma en reglering av nanomaterial som säkerställer en säker hantering. Mot bakgrund av det som anförts ovan bedömer utskottet att motion 2020/21:2807 (KD) yrkande 17 ska lämnas utan vidare åtgärd.

ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier

Liksom motionärerna ser utskottet en stor potential i digitala informationsbärare för att tillhandhålla fakta om kemikalieinnehållet i varor och produkter genom hela livscykeln. När det gäller textilier skulle digitala informationsbärare integrerade i plagg, s.k. RFID-taggar, kunna öka spårbarheten i hela försörjningskedjan och underlätta efterföljande sorteringsprocesser inför återvinning.

Utskottet påminner om att det sedan ett antal år tillbaka pågår ett projekt om informationssystem för framtidens textilier vid det statliga forskningsinstitutet RISE. Projektet syftar till att lägga grunden för cirkulära textilvärdekedjor och ska redovisas senare i år. Utskottet vill också framhålla att ROHS-direktivet för närvarande genomgår en översyn, i fråga om både rättsaktens allmänna bestämmelser och dess ämnesspecifika regler. Även denna översyn ska slutföras under året. Dessutom pågår det arbete både nationellt och på EU-nivå med att utveckla produktpass.

Utskottet ser ingen anledning att i detta skede föregripa det arbete som pågår. Således avstyrker utskottet motion 2020/21:2918 (C) yrkande 18.

Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier

Coronapandemin har bl.a. tydliggjort sårbarheten i grundläggande samhällsliga tjänster som vi ofta tar för givna. Tillgången till dricksvatten förutsätter en stadig tillgång till ett antal kemikalier som används i beredningsprocessen vid vattenverken. Vid svåra eller långvariga störningar i nationella och internationella varuflöden påverkas kemikalieförsörjningen och därmed även tillgången till rent vatten.

Utskottet vill poängtera att det svenska krisberedskapssystemet bygger på den s.k. ansvarsprincipen. Försörjningstryggheten när det gäller kemikalier för bl.a. dricksvattenproduktion är således en fråga för dels den kommunala kontinuitetsplaneringen, dels planeringen inom krisberedskap och civilt försvar. När det gäller den nationella planeringen och finansieringen av krisberedskapen påminner utskottet om att regeringen såväl i totalförsvarspropositionen som i budgetpropositionen tydligt angett att arbetet med att stärka motståndskraften i de viktigaste samhällsfunktionerna ska vidareutvecklas och fördjupas. För budgetåret 2021 har riksdagen anvisat ökade medel för detta ändamål. Utskottet noterar vidare att Utredningen om civilt försvar helt nyligen överlämnade förslag på struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar på central, regional och lokal nivå. Förslagen bereds inom Regeringskansliet. Utskottet noterar därutöver att kommissionen har åtagit sig att på EU-nivå identifiera strategiska värdekedjor och stärka interregionalt samarbete och försörjning av kritiska kemikalier.

I likhet med motionärerna anser utskottet att det givetvis är av stor vikt att försörjningstryggheten av kritiska kemikalier säkerställs. Utskottet bedömer emellertid att motion 2020/21:3348 (M) yrkande 13 kan lämnas utan vidare åtgärd med hänvisning till de insatser som redan vidtagits.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Jämför särskilt yttrande 2 (M), 3 (SD), 4 (KD) och 5 (L).

Utskottets ställningstagande

I motioner från allmänna motionstiden 2020/21 har det väckts förslag om kemikaliepolitiska åtgärder som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden. Detta har gjorts i betänkandena 2018/19:MJU7 Kemikaliepolitik och 2019/20:MJU14 Kemikaliepolitik. Utskottet ser ingen anledning att nu återigen pröva de motionsyrkanden som tas upp i bilaga 2 och avstyrker därför förslagen.

Reservationer

1. **Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (M)**

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 1, 17 och 24 samt avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 48 och 51 samt

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del.

Ställningstagande

En giftfri miljö är ett högt prioriterat politikområde för vårt parti. Vi är måna om att de kemikalier som finns i samhället ska vara säkra för människors hälsa och för miljön när de används på ett normalt sätt. Vi anser därför att kemikalielagstiftningen ska ha sin grund i väl underbyggd vetenskap och utgå från riskbedömningar samt bygga på försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Regeringen ska säkerställa att kemikaliepolitiken ska bygga på relevanta och uppdaterade vetenskapliga fakta samt utgå ifrån risk- och konsekvensanalyser. Vidare ska arbetet med att fasa ut kemikalier och mikroplaster präglas av ett systemperspektiv, total miljöpåverkan och åtföljas av konsekvensanalyser.

Under den moderatledda regeringen tog arbetet för en giftfri miljö fart på riktigt. Giftfria miljöer för barn och unga, såsom förskolor och skolor, var särskilt prioriterat. Arbetet med att minska och fasa ut de farliga kemikalier som människor exponeras för i vardagen måste fortsätta. År 2013 lade den moderatledda regeringen fram propositionen På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39). Det var en väl genomarbetad proposition som lade grunden för den kemikaliepolitik vi har i dag. Det finns flera åtgärder i propositionen som fortfarande inte är genomförda och vi förutsätter därför att regeringen påskyndar detta arbete.

2. **Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (SD)**

av Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 1–3 och avslår motionerna

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 48 och 51,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 1, 17 och 24.

Ställningstagande

Den övergripande målsättningen för svensk kemikaliepolitik bör vägledas av ambitionen att minska exponeringen för farliga och osäkra kemikalier, vilket gäller både människor och naturens ekosystem. Detta bör i möjligaste mån uppnås utan att företag och konsumenter drabbas genom att nyttiga produkter försvinner från marknaden. Dialogen mellan vetenskap, industri och konsumentorganisationer fungerar ofta bra utan att politiker behöver reglera detaljerna. Vägen framåt bör därför vägledas av försiktighet såväl som folkbildning, vetenskap och innovationer samt ständigt förbättrad kunskap om kemikaliers effekter på levande organismer. Nya smarta kemikalier och användningssätt har potential att minska människans negativa påverkan på miljön, samtidigt som moderna, funktionella produkter lanseras på marknaden.

Vi anser vidare att arbetet med att reglera kemikaliers användning måste präglas av evidensbaserad forskning, rimliga överväganden mellan för- och nackdelar och stora säkerhetsmarginaler när det gäller människors hälsa. Barn kan av olika skäl vara extra känsliga, varför produkter riktade till barn bör bedömas med stor noggrannhet. Förutom människors hälsa handlar det även om förtroendet för regelverk och myndigheter.

3. **Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (C)**

av Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 51 och avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 48,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 1, 17 och 24.

Ställningstagande

En alltför strikt kemikalielagstiftning som inte tar hänsyn till andra viktiga miljöfaktorer som resurseffektivitet och cirkulära materialflöden är problematiskt. För att främja cirkulära materialflöden måste ett riskbaserat synsätt tillämpas, och det måste göras en helhetsbedömning mellan målkonflikterna kring en giftfri miljö och resurseffektivitet. Därför vill vi se ett utredningsuppdrag till Kemikalieinspektionen som syftar till att undersöka hur man kan uppdatera lagstiftningen för att väga målen om cirkulära resursflöden och en giftfri miljö mot varandra. Detta skulle gynna både miljön och flera återvinningsindustrier som i dagsläget är tvungna att skicka uttjänta varor till förbränning trots att de skulle kunna återanvändas.

4. Kemikaliearbetets mål och metodik, punkt 1 (L)

av Nina Lundström (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkandena 1–3,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkandena 48 och 51 samt

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 1, 17 och 24.

Ställningstagande

Vi människor har många olika kemikalier i våra kroppar: PCB, bromerade flamskyddsmedel, högfluorerade ämnen och andra kemiska ämnen har uppmätts i bröstmjolk, blod och urin. Några av de ämnen som vi får i oss är hormonstörande och misstänks kunna bidra till uppkomsten av sjukdomar. Barn är särskilt känsliga för påverkan eftersom deras kroppar utvecklas.

Ett Sverige fritt från gifter är centralt i den liberala miljöpolitiken. Det finns flera exempel på att det är möjligt att minska halterna av farliga ämnen i miljön. Välkända miljögifter har minskat med hjälp av lagstiftning och andra åtgärder. Kemikalielagstiftningen ska i detta avseende utgå från försiktighetsprincipen och särskild hänsyn ska tas till barns och ungas känslighet. Det är vidare av vikt att åstadkomma en ökad transparens kring kemikalieinnehåll i hela leverantörskedjan, även för importerade varor. Liberalerna är även positiva till en kemikalieskatt.

5. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5 och avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 49 och

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del.

Ställningstagande

Kemikalier sprids naturligt över nationsgränser via vind och vatten samt genom handel. Moderaterna är därför övertygade om att vi måste fortsätta att samarbeta internationellt i kemikaliefrågor för att minska mängden bevisat farliga ämnen som vi exponeras för och som kommer ut i naturen. Det finns flera goda exempel på hur länder har samarbetat för att minska förekomsten av farliga kemikalier. Ett exempel är Minamatakonventionen, där Sverige under alliansregeringens tid var ett av de mest drivande länderna för att skapa ett internationellt samarbete för att minska kvicksilvrets miljöpåverkan. Ett annat exempel är FN:s strategi för internationell kemikaliehantering (Strategic Approach to International Chemical Management, SAICM). Fler internationella samarbeten likt detta skulle öka möjligheten för olika aktörer att göra aktiva val för att minska riskerna för människors hälsa och miljön. Regeringen bör därför vara pådrivande i det internationella samarbetet för att minska exponeringen för farliga kemikalier i produktionsprocesser.

6. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (SD)

av Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 4 och avslår motionerna

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 49,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Kemikaliepolitiken är i dag reglerad på EU-nivå genom Reachförordningen. Den överstatlighet som inte behövs för att den inre marknaden ska fungera är negativ. Däremot kan kemikalier i stor utsträckning hanteras på EU-nivå så att inte enskilda länder får konkurrensfördelar eller konkurrensnackdelar genom en avvikande nationell kemikalielagstiftning. Regelverket bör dock ses över så att inte småföretag missgynnas vad gäller fördelning av avgifter.

7. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (C)

av Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 49 och avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Varor tillverkas och transporteras över hela världen, och hanteringen av kemikalier i varor och produkter är därför en global angelägenhet. Om varorna importerats från länder utanför EU gäller inte heller EU:s kemikalielagstiftning. På så sätt går många potentiellt skadliga ämnen under radarn. Det är ofta långt från fabriken där något tillverkas till slutkonsumenten. Information om vilka kemiska ämnen som använts vid produktionen är ofta mycket svår-tillgänglig, men framväxten av en cirkulär ekonomi kräver ökad information om vilka ämnen som finns i varor och som använts i tillverkningen.

För att höja medvetenheten vill vårt parti se en särskild satsning på det internationella kemikaliearbetet, i synnerhet arbetet med ökad information om farliga ämnen i leverantörskedjor samt det bilaterala samarbetet med strategiska länder som Sverige har en stor varuimport från, i syfte att minska förekomsten av farliga ämnen i importerade varor.

8. Ett effektivt kemikaliearbete på internationell nivå och EU-nivå, punkt 2 (L)

av Nina Lundström (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och avslår motionerna

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 49 och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

Det finns flera exempel på att det är möjligt att minska halterna av farliga ämnen i miljön. Välkända miljögifter har minskat med hjälp av lagstiftning och andra åtgärder. För att säkerställa en hållbar framtid där kommande generationer har minst lika goda förutsättningar som vi att leva ett rikt liv och för att få bort användningen av de farligaste kemikalierna behövs fortsatta beslut som gör skillnad på både lång och kort sikt. På kemikalieområdet behövs det inte minst ett starkt globalt samarbete inom FN-systemet. Regeringen bör verka för att säkerställa ett sådant samarbete.

9. Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, punkt 3 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 22 och 23 samt avslår motionerna

2020/21:659 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2,

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 5 och

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del.

Ställningstagande

Genom gemensamma ansträngningar kan vi minska människors och miljöns exponering för bevisat farliga kemikalier. Sedan 2007 finns det på EU-nivå en kemikalielagstiftning för att skapa gemensamma regler på den inre marknaden. Därigenom har lagstiftningen blivit mer omfattande och ambitiös, samtidigt som miljönyttan ökat. Därför är det viktigt att Sverige fortsätter verka för en enhetlig europeisk kemikaliepolitik som fokuserar på EU-lagstiftning snarare än svenska särkrav. Vi anser särskilt att den nuvarande regeringen måste fortsätta den moderatledda regeringens ambitiösa arbete med att driva på inom EU för att öka takten när det gäller att begränsa användningen av eller fasa ut särskilt farliga ämnen, exempelvis hormonstörande ämnen och bromerade flamskyddsmedel.

Regeringen bör också verka för att fler farliga ämnen hamnar på EU:s kandidatlista över farliga ämnen. EU:s kemikalielagstiftning är bra men behöver bli mer omfattande. Vårt parti vill även att det tillsätts en utredning om hur man tar fram en långsiktig strategi för hur man ska stärka tillsynen av produkter som importerats från tredjeländer.

10. Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, punkt 3 (SD)

av Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:659 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 2 och

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 5 och
avslår motionerna

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del och

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkandena 22 och 23.

Ställningstagande

Den 1 juli 2017 infördes en skatt på elektronikprodukter. Vi anser att Sverige är ett alldeles för litet land för att på egen hand påverka de globala elektronikjättarnas användning av olika kemikalier för t.ex. brandsäkerhet. Kemikalieskatten ger inte heller incitament att använda bättre alternativ. Skatten borde aldrig ha införts. I stället bör regeringen snarast göra ett omtag i frågan innan vi skadar svenskt näringsliv på ett sådant sätt att det blir svårt att återställa. Regeringen bör i stället återkomma med en ny strategi för hur arbetet mot potentiellt skadliga kemikalier ska bedrivas. Generellt är detta frågeställningar som bör hanteras i samarbete med andra länder, precis som redan sker inom ramarna för Reachförordningen vilken innehåller bestämmelser om registrering, utvärdering och begränsning av samt tillstånd för kemiska ämnen.

Vi anser vidare att det behöver utredas hur förekomsten av farliga kemikalier i människans närmiljö kan reduceras genom lagstiftning eller genom teknisk utveckling. Riksdagen bör därför ge regeringen i uppdrag att tillsätta en utredning för att tidigare upptäcka farliga ämnen i produkter och förhindra att de kommer ut på den svenska marknaden.

11. Identifiering och klassificering av ämnen, punkt 4 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen måste fortsätta den moderatledda regeringens ambitiösa arbete med att driva på inom EU för att öka takten när det gäller att begränsa användningen av eller fasa ut särskilt farliga ämnen, exempelvis

hormonstörande ämnen och bromerade flamskyddsmedel. Som en del av detta arbete ska regeringen verka för att slutföra det arbete som har inletts på EU-nivå med att införa ett enhetligt sätt att identifiera neurotoxiska och hormonstörande ämnen enligt WHO:s definition.

12. Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnen, punkt 5 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 2 och avslår motion

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 19.

Ställningstagande

Det finns i dag ca 3 000 olika PFAS-ämnen på marknaden, bl.a. i kastruller, arbetskläder, möbelyger, skidvalla, regnskydd, pizzakartonger, brandskum, impregneringssprejer och skönhetsprodukter. PFAS bryts ned extremt långsamt och har vid djurförsök visat sig ge effekter på reproduktion och immun- och hormonsystem samt orsaka levercancer. Oavsett uppkomst eller ansvarsförhållande är PFAS i vattentäcker en problematik vi sannolikt inte hört det sista om.

Kemikalieinspektionen har haft i uppdrag att ta fram ett nationellt åtgärdsprogram för att minska användningen av PFAS. Enligt myndigheten uppfyller PFAS klass I kraven för att regleras inom EU och internationellt. Myndigheten påpekar också att den utbredda användningen av PFAS inom textilindustrin endast kan påverkas genom internationell reglering eftersom 90 procent av de textilier vi använder tillverkas utanför EU. Därför är det viktigt att Sverige är fortsatt pådrivande inom EU för att begränsa användningen av PFAS och fasa ut farliga ämnen.

Vidare vill vi framhålla att EU:s lagstiftning kring matförpackningar har varit kraftigt eftersatt men att arbetet med en översyn nu har påbörjats. Vi anser att man i denna översyn bör kräva en harmoniserad lagstiftning med strikta gränsvärden för PFAS i papp, kartong, bläck, lim och bindemedel genom en starkare koppling till Reachförordningen. Det är särskilt viktigt som det sker en övergång till fler papp- och kartongförpackningar. Regeringen bör även verka för att långsiktigt fasa ut PFAS ur konsumentprodukter.

13. Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnena, punkt 5 (KD)

av Kjell-Arne Ottosson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 19 och
avslår motion
2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Många dricksvattentäkter i Sverige är förorenade med långlivade och giftiga per- och polyfluorerade kemikalier som går under samlingsnamnet PFAS. Dricksvattentäkter för så många som 3,5 miljoner invånare i vårt land kan vara förorenade av PFAS. Olika PFAS-föreningar förekommer i ett antal industriella processer och tillämpningar, däribland brandsläckningsskum. I dag är endast en av PFAS-föreningarna förbjuden, nämligen PFOS. Även flera av de andra PFAS-föreningarna har liknande negativa miljö- och hälsoegenskaper. Därför är det angeläget med ett helhetsgrepp på denna kemikaliegrupp. Mitt parti föreslår ett förbud mot alla PFAS-ämnena, förutom de ämnena där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla.

14. Förbud mot bisfenoler som grupp, punkt 6 (KD)

av Kjell-Arne Ottosson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 18.

Ställningstagande

Bisfenol A (BPA) är ett ämne som används i omfattande utsträckning i samhället. Ämnet har flera hälso- och miljöfarliga egenskaper. Studier har bl.a. visat att BPA är hormonstörande vid låga doser. Sedan tidigare råder det inom

EU förbud mot BPA i nappflaskor och barmatsförpackningar. Även andra typer av bisfenoler är dock skadliga. Regleringen av BPA har medfört att varianter av fenol, kallade bisfenol B, bisfenol F och bisfenol S, har dykt upp på marknaden för kassakvitton. Dessa typer av bisfenoler uppges ha samma verkan som BPA men kan vara svårare att bryta ned. Sedan december 2015 har kommissionen, med stöd av leksaksdirektivet, infört haltgränser för BPA i leksaker för barn under tre år och för leksaker som är avsedda att stoppas i munnen. Detta är ett steg i rätt riktning men det är dags att gå vidare och förbjuda alla former av bisfenoler. Regeringen bör verka för en sådan regelutveckling.

15. Produktspecifika åtgärder, punkt 7 (M)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 55.2 och
avslår motion
2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 50.

Ställningstagande

Den svenska modeindustrin har under lång tid arbetat målmedvetet för att minska textiliers miljöpåverkan genom minskad vatten- och energiförbrukning och utfasning av skadliga kemikalier. Svenska modeföretag ställer ofta hårdare miljökrav på sina leverantörer än konkurrenter från andra länder. Svenska företag har också under lång tid varit engagerade och drivande i en mängd olika internationella certifieringar och miljömärkningar, inklusive EU:s egen miljömärkning Eco-label.

Vårt parti vill fortsätta att fasa ut farliga kemikalier i Sverige och EU, inte minst när det gäller förekomsten av skadliga kemikalier i textilier. Reach-förordningen ger medlemsstaterna möjlighet att ta initiativ till att fasa ut och förbjuda de särskilt skadliga kemikalierna i EU. Det har en miljöstyrande effekt på produktion och konsumtion både i Sverige, i Europa och globalt.

16. Produktspecifika åtgärder, punkt 7 (C)

av Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 50 och
avslår motion
2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 55.2.

Ställningstagande

Ett område där det krävs ytterligare åtgärder är kemikalieanvändningen i byggmaterial och byggvaror. Detta är material som vi är i konstant kontakt med i våra hem, på arbetet och i vården och omsorgen men där man som enskild har små möjligheter att välja vad man omger sig med. Erfarenheter från tidigare generationers misstag och okunskap, t.ex. i fråga om radon, visar vika långsiktiga konsekvenser materialvalen kan få. Centerpartiet vill att det införs ett europeiskt regelverk med krav på redovisning av kemikalieinnehåll i byggmaterialet och att detta framgår av innehållsdeklarationen. Regeringen ska därför påskynda arbetet med att trygga konsumenter från skadliga ämnen i byggprodukter som används till golv, väggar och innertak samt utreda huruvida dessa varor kan omfattas av en kemikalieskatt.

17. Utfasning av växtskyddsmedel, punkt 8 (L)

av Nina Lundström (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3236 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 5 och
avslår motion
2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 20.

Ställningstagande

EU:s jord-till-bord-strategi ska leda till att unionen ställer om till ett mer hälsosamt och hållbart livsmedelssystem. Kommissionen har som en del av

detta föreslagit en halvering av användningen av kemiska bekämpningsmedel till 2030. Forskningen pekar på att artrikedomen av främst fåglar, insekter och växter är ca 30 procent högre i ekologiskt brukade jordbruksfält än konventionellt brukade fält där kemiska växtskyddsmedel används. Konsekvenserna på biologisk mångfald av konventionell odling kontra ekologisk odling behöver fortsätta att undersökas. Målet är att hitta metoder att bruka jorden som skonar den biologiska mångfalden utan att minska effektiviteten i jordbruket.

Växtskyddsmedlens påverkan på biologisk mångfald bör därför klarläggas inför det fortsatta arbetet med jord-till-bord-strategin. I många länder inom EU ser användningen av växtskyddsmedel helt annorlunda ut än i Sverige. Det finns starka miljöskäl till att begränsa användningen. Den gemensamma ambitionen inom EU bör vara att användningen av växtskyddsmedel begränsas där det är möjligt. Sverige bör därför vara pådrivande i att strategin ska omfatta ambitiösa mål för att begränsa användningen av växtskyddsmedel där det är möjligt.

18. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 9 (M, KD)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Betty Malmberg (M) och Kjell-Arne Ottosson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 19 och

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 28 och avslår motion

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 11.

Ställningstagande

Det svenska jordbruket är troligtvis det mest ambitiösa i världen när det gäller att ta ansvar för miljö, djurskydd, hälsa och kvalitet. Detta ska vi vara stolta över. När regelbördan blir för betungande riskerar vi dock att förlora många svenska lantbrukare.

Användningen av växtskyddsmedel är och bör fortsatt vara omgärdad av omfattande restriktioner för att minska riskerna, men det är samtidigt viktigt att restriktionerna utformas på ett sätt som inte motverkar syftet. För landets livsmedelsproducenter är det också viktigt att det skapas långsiktighet och förutsägbarhet.

Vi anser att det finns ett behov av att se över godkännandeprocessen för växtskyddsmedel för att göra processen snabbare, effektivare och mer likvärdig den i andra länder. Regeringen bör därför verka för att myndigheterna i större utsträckning använder sig av det ömsesidiga erkännandet av växtskyddsmedel och tar hänsyn till hur andra medlemsstater förhåller sig till växtskyddsmedel för att på så sätt skapa konkurrensneutrala förutsättningar.

19. Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden, punkt 9 (SD)

av Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD) yrkande 11 och avslår motionerna

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 19 och

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 28.

Ställningstagande

Tillgången på lämpliga växtskyddsmedel är viktig för att det svenska lantbruket ska kunna bibehållas och utvecklas. Det är av stor vikt att Sverige tillämpar ett ömsesidigt erkännande och accepterar andra EU-länders godkännandeprocesser. Inom ramen för samrådsprocessen måste svenska myndigheter tillhandahålla information om svenska förhållanden. Handläggningen av ansökningarna bör förenklas när det gäller godkännande av växtskyddsmedel, och myndigheterna bör sträva efter en större harmonisering med övriga medlemsstater av ansökningar om godkännande och dispenser. Det är viktigt att i detta arbete ha ett brett perspektiv där hänsyn tas till såväl företagens intressen som de övergripande miljökonsekvenserna av ökad import. Det senare blir resultatet om svenska jordbrukare inte kan konkurrera med aktörer i andra länder.

20. Godkännandeförfarandet för glyfosat, punkt 10 (M, SD)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Runar Filper (SD), Betty Malmberg (M), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 29.

Ställningstagande

Vi anser att det finns behov av att se över godkännandeprocessen för växtskyddsmedel. Bland annat anser vi att det är viktigt att regeringen på EU-nivå verkar för att godkännande och användning av växtskyddsmedel bygger på vetenskapliga kriterier. Den nya utvärderings- och godkännandeprocessen av glyfosat, som Sverige genom Kemikalieinspektionen ska delta i, måste vara faktabaserad.

21. Regleringen av nanomaterial, punkt 11 (KD)

av Kjell-Arne Ottosson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkande 17.

Ställningstagande

Nanomaterial har många användningsområden men vi vet fortfarande lite om hur människor och miljön påverkas av dem. Den lagstiftning som finns är undermålig. I Reachförordningen finns regler som säger att all import eller tillverkning av kemiska ämnen över en viss mängd per år och tillverkare måste registreras. Eftersom nanomaterial ofta används eller importeras i mycket små mängder riskerar de att inte omfattas av detta krav, vilket gör att den nuvarande lagstiftningen inte helt kan generera den information som behövs för att bedöma risker och vid behov vidta åtgärder.

Mitt parti delar regeringens bedömning att det finns ett stort behov av att anpassa lagstiftningen inom EU och säkerställa att etappmålet om nanopartiklar och nanomaterial uppnås. Det är därför bekymmersamt att kommissionen inte föreslagit några ändringar i den riktningen. Enligt kommissionen är Reachförordningen den relevanta rättsakten för att hantera risker med nanomaterial och därför räcker det med att ändra i bilagor och vägledningsdokument för att förordningen fullt ut ska vara tillämplig på nanomaterial. Mitt parti anser att kommissionen även borde utreda andra sätt att garantera en säker hantering av nanomaterial, exempelvis en kompletterande lagstiftning för nanomaterial. Regeringen bör verka för detta inom EU.

22. ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier, punkt 12 (C)

av Kristina Yngwe (C) och Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C) yrkande 18.

Ställningstagande

Dagens snabba teknikutveckling, inte minst kring digitalisering och applikationer av artificiell intelligens, skapar nya möjligheter att underlätta en mer cirkulär ekonomi där kunskapen och medvetenheten om produkters miljöpåverkan även ökar hos konsumenten. Så kallade digitala informationsbärare, som sitter fysiskt på produkten och ger information om vad den innehåller, var den kommer ifrån och hur den ska återvinnas, är ett exempel på vad tekniken kan göra, men också på hur lagstiftningen inte hängit med teknikutvecklingen. I dagsläget försvåras digitala informationsbärare för textilier av ROHS-direktivet. Vi vill därför att regeringen verkar för att revidera ROHS-direktivet så att digitala informationsbärare på alla sorters produkter, t.ex. textilier, möjliggörs.

23. Sveriges beredskapsförsörjning av kritiska kemikalier, punkt 13 (M, SD)

av Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M), Runar Filper (SD), Betty Malmberg (M), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 13.

Ställningstagande

Coronapandemin har tydliggjort bristerna i svensk beredskap. Vi behöver inte bara åtgärda bristen på skyddsutrustning och vissa läkemedel i kristider. Tillgången på kemikalier för vattenrening och avlopp har också visat sig kunna bli bristfällig. Sverige behöver därför öka sin självförsörjningsgrad rejält. Det måste upparbetas en ny typ av strategisk plan för lagerhållning på flera olika områden och bättre samsyn och samverkan mellan myndigheter och näring för att bidra till en fullgod beredskapsplan för Sverige. Vårt parti anser att Sveriges beredskap när det gäller försörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp behöver säkerställas.

Särskilda yttranden

1. Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter, punkt 3 (L)

Nina Lundström (L) anför:

Farliga ämnen i konsumentprodukter, t.ex. leksaker och kläder, ska bort från marknaden. För att detta ska bli möjligt måste resurspolitiken förhindra att tungmetaller, läkemedelsrester och andra farliga ämnen sprids i naturen. För det krävs bl.a. en bred grundläggande kunskap och tydlig information om kemikalieinnehållet i varor och produkter både i butiker och vid återvinningsanläggningar.

I januari 2019 träffades det s.k. januariavtalet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna. Det följer av avtalet att utvecklingen av en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi ska stärkas och att det bl.a. ska göras en bred översyn av regelverken för återvinning och hantering av avfall och restprodukter för att främja innovation och företagande i den cirkulära ekonomin.

Till följd av att det därmed pågår ett arbete i den riktning som mitt parti har föreslagit i kommittémotion 2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L) yrkande 1 i denna del väljer jag att framföra partiets åsikt i ett särskilt yttrande i stället för i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (M)

Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. När det gäller vårt partis förslag hänvisar vi till de aktuella kommittémotionerna. Vi vidhåller de synpunkter som företrädare för vårt parti har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (SD)

Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. När det gäller vårt partis förslag hänvisar vi till de aktuella kommittémotionerna. Vi vidhåller de synpunkter som företrädare för vårt parti har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (KD)

Kjell-Arne Ottosson (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. När det gäller mitt partis förslag hänvisar jag till de aktuella kommittémotionerna. Jag vidhåller de synpunkter som företrädare för mitt parti har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

5. Motioner som bereds förenklat, punkt 14 (L)

Nina Lundström (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns upptagna i bilaga 2. När det gäller mitt partis förslag hänvisar jag till de aktuella kommittémotionerna. Jag vidhåller de synpunkter som företrädare för mitt parti har framfört men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:659 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till en ny strategi om hur man ska arbeta mot potentiellt skadliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:724 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning om hur dagens system för bedömning och tillståndsgivning i fråga om organismer för biologisk bekämpning fungerar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:734 av Yasmine Eriksson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med att reglera kemikaliers användning måste präglas av evidensbaserad forskning, rimliga överväganden mellan för- och nackdelar och stora säkerhetsmarginaler vad gäller människors hälsa och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att produkter riktade till barn bör bedömas synnerligen försiktigt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftning kring kemikalier bör präglas av vetenskap, innovationer och ständigt förbättrade kunskaper om kemikaliernas effekt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hanteringen av kemikalier i stor utsträckning kan göras på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning för att tidigare upptäcka farliga ämnen i produkter och förhindra att de kommer ut på den svenska marknaden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett proaktivt kunskapslyftarbete om farliga ämnen kopplat till import från företag utanför EU och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förenklad handläggning av nya kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sträva efter dämpade kostnader för handläggning av kemikalier för svenska företag och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ömsesidigt erkännande av andra medlemsländers godkännandeprocesser som rör bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:959 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd och att sälja och använda växtskyddsmedel ska flyttas från Kemikalieinspektionen till Jordbruksverket och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om minskad användning av kemiska bekämpningsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2807 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nanomaterial och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot alla typer av bisfenoler och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förbud bör införas mot alla PFAS-ämnen förutom de ämnen där det kan visas att ämnenas miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för ett förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2918 av Magnus Ek m.fl. (C):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att EU:s RoHS-direktiv justeras för att möjliggöra digitala informationsbärare på alla slags produkter och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet för en giftfri vardag och tillkännager detta för regeringen.

49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det internationella kemikaliearbetet ska utökas och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera innehållet av farliga ämnen i byggprodukter och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja fler helhetsbedömningar och ett riskbaserat synsätt i syfte att undvika målkonflikter mellan bl.a. kemikalieinnehåll, klimatnytta och cirkularitet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3236 av Nina Lundström m.fl. (L):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3238 av Nina Lundström m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kemikalier och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3348 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att kemikaliepolitiken ska bygga på relevanta och uppdaterade vetenskapliga fakta samt utgå ifrån risk- och konsekvensanalyser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för en harmoniserad lagstiftning i EU med strikta gränsvärden för högfluorerade kemikalier i konsumentprodukter samt en utfasning av dessa ämnen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att striktare riktlinjer fastställs vid marknads kontroll av kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i det internationella samarbetet för att minska exponeringen av farliga kemikalier i produktionsprocesser och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för bättre kontroller och fungerande samarbete mellan nationella tillsynsmyndigheter, i syfte att varor som importerats till EU uppfyller grundläggande krav och säkerhet, och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att relevant myndighet ska ges i uppdrag att informera allmänheten om kemikalier som kan förekomma i produkter som importerats från tredjeländ med

- särskilt fokus på produkter för barn och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att inom EU införa ett enhetligt sätt att identifiera neurotoxiska och hormonstörande ämnen enligt WHO:s definition och tillkännager detta för regeringen.
 11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska arbeta för att samverka inom EU för att hantera risker av kombinationseffekter av kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
 13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa Sveriges beredskap gällande försörjning av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp och tillkännager detta för regeringen.
 17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta arbetet som inleddes med Moderaterna i regeringen för att främja en giftfri miljö med särskilt fokus på barn och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att Echas förslag till begränsningar av avsiktligt tillsatt mikroplast blir ändamålsenligt och tillkännager detta för regeringen.
 21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för att kemikaliemyndigheten Echa har en långsiktigt hållbar finansiering och lever upp till krav på hög vetenskaplig nivå i syfte att kunna fullgöra sitt uppdrag och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara pådrivande i att fler farliga ämnen hamnar på EU:s kandidatlista över farliga ämnen och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur man tar fram en långsiktig strategi för hur man ska stärka upp tillsynen av produkter som importeras från tredjeländ och tillkännager detta för regeringen.
 24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbetet med att fasa ut kemikalier och mikroplaster ska präglas av ett systemperspektiv, total miljöpåverkan och åtföljas av konsekvensanalyser, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3350 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ansvaret för att pröva ansökningar om tillstånd att sälja och använda växtskyddsmedel ska ligga på Statens jordbruksverk i stället för Kemikalieinspektionen och tillkännager detta för regeringen.

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige i större utsträckning bör använda sig av ömsesidigt erkännande vid produktgodkännande för växtskyddsmedel och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för att den nya godkännandeprocessen för glyfosat är faktabaserad och utgår ifrån vetenskapliga kriterier och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3368 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

- 55.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka återanvändningen och återvinningen av textilier samt att minska förekomsten av skadliga kemikalier i textilier och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser kemikaliepolitik

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
14. Motioner som bereds förenklat		
2020/21:724	Staffan Eklöf m.fl. (SD)	14
2020/21:734	Yasmine Eriksson m.fl. (SD)	6, 9 och 10
2020/21:959	Sten Bergheden (M)	
2020/21:2807	Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD)	36
2020/21:3238	Nina Lundström m.fl. (L)	1 idd
2020/21:3348	Jessica Rosencrantz m.fl. (M)	4, 6, 7, 11, 20 och 21
2020/21:3350	Jessica Rosencrantz m.fl. (M)	27